

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

ΘΑΛΑΣΣΑ

Τὸ μικρὸν βαποράκι μεταφέρει καμμία ἑκατο-
σταρία ἀνθρώπους σιταγμένους. Ὅταν βορρῇ μιᾷ
γονίᾳ πίσω ἀπὸ ἓνα σωρὸν σκονιῖα, ἢ καλλίτερα
σκαφαλίστρα καὶ κρυφτῆς βαθεῖα μέσα στὴν
βαροκύβητὴν κρημασμένη στοὺς μόρσους της—λι-
γάκι μάλιστα ἐπιτόλαια κι' ἀφρόνιστα—ὥστε να
κουνιέται καὶ νὰ λινίζεται μὲ τὰ κινήματα τοῦ
καρδιοῦ, τότε κατορθώνει μὲ λίγη καλὴ θέλησι
νὰ λινεῖ δυνατὴ φαντασία καὶ μὲ ἀρκετὴ ὄρεξι
νὰ ὑπεριστολῇ καὶ βρεθῆς ὁλότελα μόνος.

δούλη, ως την ώρα, χάρουμένη γλυστρώντας, ἀνάμεσα σὰ στοιχεῖα της κι' αὐτὴ. Γιὰ ν' ἀναγαλ-
λιάση, νὰ χειροκοπήση,
ν' ἀγκαλιάση ἓνα κομμα-
τάκι χαρᾶς κ' εὐτυχίας ὁ
ἕνας, πρέπει ὁ ἄλλος νὰ
πονέση, νὰ ὑποφέρει, νὰ
σπαράξη. Μήπως κ' ἐγώ,
αὐτὴ τὴν ὥρα δὲ μοιάζω
σὰν τὸ γλάρο; ψηλά πε-
τῶ, καὶ ταξιδεύω, κι' ἄε-
ροπεριπατῶ κολυμπῶ μέ-
σα στὴν ἀπόλυτη γαλήνη
κ' εὐτυχία καὶ κουνιέμαι
καὶ λικνίζομαι καὶ γλυ-
κονεβεῖομαι· κι' ὅλα αὐ-
τὰ γιὰ νὰ γίνουν ἔχει δε-
κατέσσερα τὰ μάτια του
ὁ καπετάνιος, ψήνεται
καὶ φλέγεται ὁ μηχανι-
κός, καίγεται ὁ λοστρό-
μος, κ' ἰδρωκοποῦν ναῦ-
τες, πληγιάζουν μοῦτσοι,
ματώνουν χέρια σὲ πα-
λαμῖρια καὶ καλοῦμες·
Κ' ἐν ᾧ βρίσκομαι ὡ-
ρσιότατα κι' ἀναπαυτι-
κώτατα ξεπλωμένος ἀνά-
γυρτα, καὶ δὲν πειράζω
κανένα, καὶ δὲ ξηγάω τί-
ποτα, καὶ δὲν πέρνω ἀπὸ
κανένα τίποτα, μοῦ φαί-
νεται πὼς γιὰ νὰ εἶμαι
εὐχαριστημένος καὶ πὼς
γιὰ νὰ αἰσθάνεται ἡ ψυ-
χή μου ἀπόλυτη ἡσυχία
καὶ γαλήνη, κατὶ κλέβω
ἀπὸ κάποιον· κατὶ στερῶ
τὸν ἄλλον καὶ κάποιος
πρέπει νὰ ἀναστενάζῃ,
νὰ κλαίῃ καὶ νὰ πονῇ.
Ἄρχεται φιλοσοφῆσαμε
κ' ἐπὶ τέλους «καθ' ἑνας
γιὰ τὸν ἑαυτό του κι' ὁ
Θεὸς γιὰ ὅλους!» Ἐνα
δισεκατομμύριον καὶ μισὸ
ἀνθρώπους ἔχει νὰ φρον-
τίσῃ τὴν ἡμέρα. Ἄς τὰ
βγάλῃ πέρα ὅπως μπορεῖ.
Τὸ βαποράκι σταμα-
τησε «ἡρέμα» κ' ἐπλευ-
ρῖσε στὴ μικρὴ ξύλινη
ἀποβάθρα τοῦ νηιοῦ.
Ἐμπρός! Οὕτε στιγμή νὰ
μὴ χαθῇ. Ποῦ βρίσκεται
τὸ πῶ γαλήνιο λιμάνι;
ἢ πῶ ἀπομερὴ γωνιά;
ἢ ἀμμουδιά ἢ στρωτὴ
ποῦ ἀπλώνεται καταλευ-
κη καὶ σὲ προσκαλεῖ; οἱ
ψηλοὶ κι' ἀπότομοι βρά-
χοι καὶ τὰ πυκνὰ βοῦρλα
γαρμῆς νὰ σὲ ἀπομονώ-
σουν ἀπ' τὸν ἄλλο κό-
σμο, νὰ μείνης μόνος μὲ
τὴ γλυκεῖά σου, τὴν ἐρω-
μένη σου, τὴ μάνα σου,
τὴν καλὴ σου, πού μόνο
στὴν ἀγκαλιά της μπο-
ρεῖ νὰ ξεχάσῃς τὰ πάντα
καὶ νὰ λησμονηθῇς. Ἄν

ήταν δυνατόν να σ' έπαιρνε και να σε τραβούσε
και να σε ταξίδευε αιώνια χωρίς ούτε να πεθαί-
νης ποτε, ούτε να ζής! Αυτή την μοναδική, ξε-
χωριστή κι' άνεκτήμητη στιγμή, αυτή την ποθητή
γιοβένα μονάχα αυτή ξέρει και στην χαρίζει.

Ἐδῶ δὲ σὲ σφίγγει κανένας ἀπ' ἀγάπῃ γιὰ τὸ
σὲ πνίξῃ· ὅλα εἶνε θωπεία καὶ χαϊδολογήματα.
περίπνευμα τοῦ κορμοῦ σου γίνονται καὶ δεῦ-
τερη ψυχὴ· μ' ὅτι καὶ ἂν τὴν συγκρίνης ἐπίγειο,
λίγο θῖναι· ὅλα περνοῦν, ὅλα σὲ χαϊδεύουν· καὶ
τὰ ψαρράκια τ' ἀσηματώα, καὶ τὸ φύκι, καὶ τὸ
θαλασσόχορτο βοτάνι, καὶ αὐτὸ πού λέει πῶς δὲν
ἔχει ψυχὴ, καὶ τ' ἄλλο πού ταιριάζει πῶς ἔχει·
ὅλη ἡ ζωὴ πού ἔκει πρωτάρχισε καὶ ἐσχυθῆκε
καὶ πλημμύρησε τὸν κόσμον, ἔκει μέσα ἀναπηδᾷ,
καὶ γλυστρᾷ σὰν πνεῦμα, καὶ σπασταρά· Κ'
ἔπειτα, ἡ ἀκρογιαλιά, ἡ ἄμμουδιὰ, ἡ ἀρμουίλλα·
ἡ παληόπετρα τριμμένη, γυαλισμένη σ' ἀλάβα-
στο· τὸ ἀπορριγνένο γυαλί λαμπηρισμένο, κομ-
μένο σὲ μπουιλλάντι· ἔκει τὰ χαλίκια καὶ τὰ κο-
χλιδάκια ἀμέτρητοι καὶ τοπάζια, καὶ περουτζέ-
δες· ἔκει ὁ κόσμος ὁλόκαιρος βουτζοντας ἀνά-
μεσα ἀπ' τὸ φίλντισι τοῦ κοχυλιοῦ· ἔκει ἡ δαν-

τέλλα μὲ τὰ μύρια πλέγματα σ' ἕνα κυματάκι
 πού μόλις σπᾶ καὶ τραγουδεῖ καὶ ψιθυρίζει τὰ
 γλυκύτερα, τὰ μόνα μυστικά πού ἀκουσες στὴ
 ζωὴ σου· ἐκεῖ τέλος πάντων κι' ὁ καταγάλανος
 οὐρανὸς ἀπὸ πάνω σου πού νὰ ξεχνιέσαι καὶ νὰ
 νομίζης πὼς σὲ ἄρπαξεν ἕνα ἀόριστο χέρι, καὶ
 σὲ ταξιδεύει μαλακὰ καὶ εὐφρόδυνα ἀνάμεσα
 στὰ ὁλόασπρα σύννεφα πού μικρὰ καὶ ἀνάλαφρα
 φεύγουν κι' ὅλο φεύγουν γιὰ κάπου μακριά...

Ἀυτὰ παθαίνει κανεῖς ὅταν τραβιέται μακριὰ ἀπὸ τὶς συντροφίες μὲ τὸ θόρυβό τους, τὰ γέλια τους, τὶς φωνές καὶ τὰ χάρματα ὅταν φεύγει τὴν ὁμαδιὴν ζωὴν, τὸ κοινὸ λουτρό, καὶ μένει μονάχος του μὲ τὰ στοιχεῖα· ἔτσι θὰ γεννήθηκαν οἱ Νεράιδες κ' οἱ Ὠκεανίδες καὶ οἱ Σειρήνες. Ἐτσι μίλησαν, καὶ παραγούθησαν, καὶ παρηγόρησαν καὶ συνεπύρην. Ἐτσι θὰ βγῇ καὶ ὁλόσωμη, λαμπερὴ καὶ ἀφροπερίχυτη κι' ἀπ' τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ροδονυμένῃ ἡ Ἀφροδίτη, γιατί ἀπὸ πούθενά ἄλλωστ' δὲν ταίριαζε νὰ βγῇ παρὰ ἀπὸ καὶ ποῦ πρωτόρχισε ἡ ζωὴ μ' ὅλα τὰ κάλλη της καὶ τὶς ὁμορφίες της...

Τὸ βαποράκι ξεκίνησε πάλι, μὲ σφυρίγματα, μὲ φωνές, καὶ μὲ πυκνὸ μαύρο καπνὸ, ποὺ διάλυσε καὶ συνεπῆρε σὰν ὄνειρο. Ἐνα ὄνειρο μὲ γλυκύτατους ὀραματισμοὺς δὲν κρατάει ποτὲ περισσότερο ἀπὸ λίγα δευτερόλεπτα. Πολὺ κι' αὐτό.

ΛΑΥΡΑΣ

Σ' ΕΝΑ ΛΕΥΚΩΜΑ

Κάποιαν εποτέρα ὠχρὴ τερρὴ
 ποὺ μ' ἓνα χιόνι ἀλαφρὺ
 θὰ σαβανώνει ὅλη τὴ γῆ
 καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά σου,
 σιὴ κάμαρά μου κατιστός,
 σάχλωμοπρόσωπος Χριστός,
 δίχως μιλιὰ τὸ ξέθωρο
 θάνατόν λεύκωμά σου...

Καὶ τότε μίαν ἀνία βουβὴν
ἀπ' τὰ ψηλὰ θὲ νάνεβει
καὶ θὰ μέπαι στῆς θύμησης
τὰ γκρομμισμένα κάστρα...
ἀνάλαφρος θένα πετῶ,
σὰν τὸν ἀδούλωτον ἀητό,
μακριά...· κ' ἡ νύχτα πρό-
[φτιαξες
διγῶς φεγγάρι, οὐτ' ἄστρα...

— Ἐὼν πικρή, δειλὴ ψυχὴ
μὴ θεῖα ὕψους προσευχὴ
γιὰ νὰ γλυκάνεις τὸ θυμὸ
μῆς ἁγίας τρικυμίας.,
καὶ σιωπηλός, ὥρα πολλή,
κάποιες στιγμὲς θάνατοισι
δ' οὐδ', ποὺ στὸ χρυσόσειρο
σβῆσαν τῆς εὐτυχίας. .

Ποὺ οἶσαν πὰ παντοινὰ
μὰ πὺν ἡ ψυχὴ δὲ τίς ἔσπνῃ
σὰν ἀσφοδῆλι μοναχὸ
σὲ ματωμένη δῦσι...
σὰν τίς ἀγάπες τίς πικρὲς
πονόλο καιροὺ μενοιν νεκρὲς
καὶ πὺν κανεὶς δὲ βόσκεται
γὰ νὰ τὴ τραγουδᾷσει...

Ἀθήνα 1926.

GRECO (I. A. Φ.)

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Κουρ. Θ. Σ. Δημ. Ναυ-
πλιον. Ἐλάβομεν κα-
εὐχαριστοῦμεν πολὺ. Μί-
πως τῆς «Ἀρεῖας» θα-
ῆνάνθεθα νὰ εἶχομεν
χαμίαν ἀποψιν; — Στ.
Ταχύτην. Καθηγήτην.
Παρακαλοῦμεν γνωρίσατε
μας τὴν τωρινὴν διεδ-
θυσαί σας. — Π. Καν-
Πάτρας. *Οταν ὑπερβαί-
νουν καίποιο ὄριον κα-
κοῦ, ὅπως ὅλα τὰ πράγ-
ματα ἔτσι καὶ τὰ γρά-
μμα, δὲν «παίρνουν διόρ-
θωσι».

Ἀγνώστου ζωγράφου.—«Ἀποκαθήλωσις».

[Γερμανική Ἀναγέννησις, Τμήμα ἔργου].

Κον Ι. Νοή. "Επιστολήν δὲν ἔλαβαν ἐλάμ-
βαν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔνα λογοτεχνίαν εἶνε, δὲ
εἶνε θέαν καὶ ἀπάντησιν ἐν τῇ στήλῃ μου.
Βρίλην. "Εκείνοι ποὺ γράφετε μοῦ εἶπε τὸ
σὺ πᾶν, οὐτε νὰ ἐνθαρρυνθῇς, οὐτε νὰ ἀπογοη-
τευθῇς, ἀλλὰ νὰ γυμναστῇς καὶ νὰ συνθῇσῃς
τοῦ αὐτοῦ σὺ στὴ μουσικὴ τοῦ στίχου κ' ἔπειτα ἐνα-
βλεποῦσθε. **Κ. Καν.** Ἡ θαμπὴ εἰκόνα ἐξεί-
ρεται πρῶτα φοβερά λάθῃ τυπογραφικῇ. "Ο συμβο-
λισμός σας βρασιλίζει" τὸν ἀγαπᾶτε, ἀλλὰ τότε πε-
ριορίζετε τὸ μήκος, τὴν ἐκτασίαν. Κάμετέ τὸ ἐντε-
λὸς συμβολισμὸν ποὺ νὰ μῶναι ὁ λέξεις ὅχι μετὴν
ἐννοία ποὺ ἔχουν, ἀλλὰ μετὰ ἀλλῇ ἀξία τους. Στὴν
"Ελληνικὴ γλῶσσα, εἶνε ἀδύνατον!" Ἀν τὸ κατοο-
θώσατε, δὲ εἶσθε μοναδικὸς Μαλλαρμέδης! Ἡ
λήθη πᾶν πυκνῆμένη! μάθε ὅτι τὸ ἀράβητον
σημαίνει τὸ ἐναντίον ἐκείνου ποὺ ἐννοεῖς; σημεῖον
εἶνε, ὁμηρικὴ, ἀκράτητα, ὁδυσμα κτλ. Κύριον ὁ.
Γλῶσσα καὶ λήθη, τραγικὴ εὐκολία ἐκφράσεως καὶ κα-
θάρου νόημα, στὴν "Ἀνοιξὶ σὺν πολλῇ λυρικοῦ γὰρ
διήγημα. Θέλει συντόμεισι γιὰ νὰ κερδίσῃ σημα-
ντικὰ. Παρά λόγῳ, μὴ τὸ δημοσιεύσασθε, κοσμηθῆ-
καμε μετὰ τὴ σκέψιν νὰ τὸ κάνατε καλύτερον. Τὸ πε-
ριμένονοι! "Ο Τελευταῖος Θεὸς εἶχε τὴν τέχνην
τοῦ κ. Χατζ. ἀλλὰ... μὰς βῆκε... ὅς ποὺ νὰ γρά-
λουμε τὴν ἐννοίαν, κ' ἀκούρη ὅχι ἐντελὸς. Τὸ ἀκα-
ταίειν, τὸ ἀκαταμέτρητον, τὸ ἀόριστον εἶχε τὴ χάρι
τοῦ βεβαίου, ἀλλὰ νὰ μὴ περῇ ἕνα ὄχι, γιατί ἀπὸ
κεῖ καὶ πέρα γαλὰ καὶ καταστρέφεται ἡ χάρις τῆς
ιστοριοῦσας, καὶ ἀντὶ νὰ τὴν δυναμίσῃ τὴ χαλα-
ρώνει. Θὰ ἐπιθυμοῦσαμε νὰ μῆλυσονε ἀπάνω
σ' αὐτό. Τὸ εἶπατε ὅτ' ὅχι γιὰ δὲ δημοσίευσιν. Ἀν
θέλατε νὰ τὸ ὀετοῦσατε λιγὰς ἀκόμα καλύτερα.
"Εγὼ προσιποκί, ἐντελὸς διὰ σὰς ἑσας!". Κύρ.
Γ. Κ. Μὴν ἀποκαθιδύνασθε καθόλου. Σὰς ἀπα-
τήσατε διὰ τὸ Ναβαρίον σας. Χρονογραφημά-
τια δὲν δημοσιεύομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Κύρ.
Μαργ. Μὰς κακοσυνήθισες μετὰ τὴ Νουσταλία καὶ
τὰ ἀλλὰ δὲν μὰς ἀρέσουν τόσο. Πάντα ὅπως εἶνε,
ὅτ' ὅχι διὰ τὸ μέλλον. Μπόρα τοῦ Μᾶν τὸ τρίτον
τετραστῆλον ἀλλάξαι το! Ὁ Σοφὴν ἔχουν πολλὰ
συνθετὰ ἀργὸ καὶ γαργό. Ἀνδρ. Καραντ. Ἐλίψ-
θησαν τέσσαρα. Συγγραμμένα. Ἐστῶσαν στί-
χοι, ὅμοια καὶ κελὰ καὶ ἡ ποιητικὴ διάθεσις
ἐκδηλῶνεται τὸ τάλανον! Μόνον εἰκόνη γὰρ ἐκ-
πληρώσεις τὴν χάρι εἶνε φοικὰ. Φ. Παπαζῶ. Ὅλα
τὰ ἐλάβαν ἀλλὰ... ὁποῦν! Κον Φαγ. Τὸ
Θαλασσινὰ βράδια καὶ ὁ Ἀγαμέμνων θέλουν ἐνα-
υδύλεμα. Κ. Στρ. Διορθώσατε τὸ Στοχαστικὸν
πῶς. Δὲν ὑπάρχει. Μερικοὶ ἀερολοχίοντες τὸ
πρωτόγραφον καὶ τὸ πήρατε ἔπειτα γραμμῇ. "Επει-
τα καὶ ὁ ρυθμὸς χαλαρεῖ στὸν ἐνδεκάτον στίχον. Π.
Γερ. Δὲν εἶχε ἀκούη ἐννοίαν καὶ αἰσθητὸν ῥυθμὸν
γίνεσθε τὸ αὐτὸ σὺν καὶ μάθε μουσικὴν στίχον
σὺν τὸ ἀρμονικῶν σου. Β. Μὰς συγχωρεῖς γιὰ τὸ
λάθος. Ἡ σπαρμένη γάμμα δὲν περπατεῖ ἀκόμα
ἐλεύθερα δὲν πρέπει. Μπορεῖς νὰ τὴν δυναμώσῃς
ἔτιον. "Επειτα σὰ λιγὰς ἀπὸ θάνατον φαίνεται. Σαδίκ.
Ἐκαθαρίσαί το ἀπὸ τὰ πολλὰ λόγια καὶ τὰς ἐπα-
νιληθείας καὶ ἐμπειροδεδεμεν μερικὰ περμεδενά. Κα-
λὰ τὸ δουλεύεται κ. Χ. Ἀθαν. Ἡ μετάφρασις, πάντα
δυσκόλη, θέλει προσοχὴ καὶ κόπο· κόπο μεγάλον.
Περαιστέροτο καὶ ἀπ' τὴν δημοσίωσιν καμμία φορὰ.
Προσέειπε ὅμως νὰ τὸ τελειοποιήσῃς καὶ νὰ
ἀλλάξαιε σὺ λαβὴ ἀσχυρίζοντα π.χ. Ἀτμήτον
τὸ τόσο ὅπου τρία τὸ στὴ σειρά εἶνε ἀφύρτικα!
Ἄξιζεν νὰ τὸ προσέειπε, γιατί εἶνε ὥραον, καὶ μὰς
τὸ ἐναντελέτητε. Τὸ περιμένονε χωρίς ἄλλο. Μὴ
βραβεύηται! Λιγὰ πράματα χρειάζονται, ἀλλὰ γὰρ
προσοχὴ καὶ... ὁποῦν, ὅχι προχειρότητα καὶ εὐ-
κολία! Ἀν εἰπάμε καιρὸ δὲ τὸ ἐπιχειροῦσάμεν
μόνον μας. Μγ. Ράπ. Ν' ἀλώσῃ τὴν πλῆσιν
σ' ἀλασθρῶν... ὅτι τί ἀφασθῇ; Ἐκεῖ μῆτε ἀπὸς
γιὰ νὰ ὀμωθῇ, χωρίς νόημα, μὴ τὸ κρατερεῖ. Διὰ
τὴν οικονομίαν συλλαβῶν, ῥυθμοῦ, ῥίμης, δὲν μπο-
ροῦμε νὰ κάνομε τις εὐκολίας ὅπως ὅπως. Τὰ μά-
τια εἶνε ὑπερμιπικρὰ, ὅχι ὑπερμιπλά. Σεις φαί-
νεσθε δὲ ἔχετε συνθῆκας τὸν ἑαυτὸ σας καὶ
ἔχετε γυμνασθῇ μετὰ τὸ ζήτημα τοῦ στίχου, μὰ δὲν
ἀρκᾷ. Τώρα καταγιγνεται καὶ μετὰ τὰ ἀλλὰ. Γιάννη
Π—ς. Ὡς εἰκόνα, ὅς πλοκή λῆξουν, καὶ ὅς ρυθμὸς
τὸ θαλασσινὸν εἶνε καλόν. Μὰ αὐτὸ δὲ σημαίνει εἶ-
νε περὶ τραγῳδίας. Κάμε τὸ δόλεται στίχον κα-
λύτερα. Τότε εἶχε τὸ δέλτηρον τῆς συγχωροῦσας
καὶ ὁμοιοκαταληξίας, τὴν ὁποῖαν προσέχει ὁ ἀνα-
γνώστης καὶ θέλματα. Ἀπὸ τὸ αὐτὸ ποιήμα ὅμως
προσέχει ἄλλα πράγματα, τὸ εἶπαμε καὶ ἄλλοτε
γιὰ μὰς μ' αὐτὴ τὴν ἀσχυρίσθητι γλῶσσα ἀκόμα
δὲν μπορεῖ νὰ γραφῇ καλὸ περὶ ποιήμα, ποὺ νὰ
τροπᾷ καὶ νὰ ἀφῇ. Πολλοὶ δοκίμασαν μὲσα στὸν
περὶ λόγον νὰ κάνομεν ὁμοιοκαταληξίας ποὺ καὶ
ποῖ, νομίζοντες ὅτι ἐτοίμω γυμναζέται καὶ ὁρῶσιν.
Ἀπέχυναν ὅμως καὶ τὸ διάβασμα ἔχουν εἰσι
γραμμοῦμεν καταντῇ, ἀνυπόφορον καὶ μονότονον φο-
ρερὰ. Ἀρτέμεια λοιπὸν στὴν ἐκφράσιν γιὰ τὸ περὶ
μὴ διάλειμα καλὴν καὶ καλαισθητικὴν φράσιν
κ' ἀπ' τὴν δημοτικὴν κ' ἀπ' τὴν ὁμιλουμένην.

Ὁ Καποδίστριας καὶ φυσικὰ ἡ Ἑλλάς δι' αὐτὸν, προσέφερον εἰς τὴν Γαλίαν, εἰς τινὰς πολὺ κρίσιμους στιγμὰς, μίαν ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν, τὴν ὅποیان ἀναφέρει ὁ Πρίγκιψ Σούτσορσας εἰς ἑκτένη τὴν μετέτην τὸν περὶ Καποδίστριαν, γραφείαν ὀλίγους χρόνους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου. Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσορσας, Μολδαβὸς τῆν καταγωγῇ, ὑπηρετεῖ ὡς πύλαρχος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Ρωσίας. Ὃταν ὁ Καποδίστριας ἐβρισκον εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἐτοποθετήθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ διηγηγρηματέως Ρομαντίνοβ τοῦ κατὰ τέλος τοῦ 1808. Ὃπως ὅλοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ Μολδοβλάχοι ἐπαιριζοῦν καὶ ὁ Σούτσορσας εἶχε λάβει ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ ἐπίσημος γλῶσσα εἰς τὴν Ρουμανίαν ἦτο ἡ ἑλληνικὴ, ἡ δὲ ἀριστοκρατία τῆς χώρας καὶ οἱ διανοούμενοι τῆς φύλων εἰς τὰ πῦτα τῶν ἑλλήνων. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσορσας ἀνεκράνη ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας.

Ἡ Ρωσία, ἡ ὁποία διὰ πολιτικῶν λόγους ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου, προσέλειπε νέους ἰσχυρὸν οἰκογενεῖαν τὸν παραδυναβίον ἡγεμονιστῶν, καὶ τοὺς κατέασσαν εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς ἄλλα δημοσία ὑπηρεσίας, εἶχε καλεῖται τὸν Ἀλέξανδρον Σούτσορσαν καὶ τὴν ἀδελφὴν τὸν Ροζάνην, ἥτις ἐτοποθετήθη εἰς τὴν αὐλὴν ὡς κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς αὐτοκρατορίας, μὲ τὸν καιρὸν δὲ ἔγινε στενὴ φίλη τῆς. Μὲ τὴν οἰκογενεῖαν αὐτὴν συνεδρῆ ἄμεσως φιλικότατα ὁ Καποδίστριας καὶ δι' αὐτῆς ἐγνωρίσθη μετὰ τῆς ῥωσικῆς ἀριστοκρατίας, ἰδίως δὲ μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν ναυδοῦν Τσιχαζόφ. Ὁ Σούτσορσας ἔστρεφον ὅχι μόνον ἐλκικρινὴ φιλίαν πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἀλλὰ καὶ ἀπερίοτον θαυμασμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τὸν περιουσιῶδες πλείστα ἐγγράφη καὶ ἄλλα ἀντικειμένα ἀνήγοντα εἰς τὸν Κυβερνήτην, μετεβίβη τὸν ὅποιον καὶ τὸ βυρλὸκ στακεῖ καὶ πάλιν, τὸ ὅποιον ἔφερε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θόφου του, διασωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀκολουθοῦντος τοῦ Ριγανά. Τὸ κατέλλο ἀπὸ εὐρίσκειται εἰς τὸ ἐθνολογικὸν μουσεῖον.

Ὅλγαις ἐτῇ μετὰ τὴν ἀφίξιν τὸν εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὁ Καποδίστριας ἦτο πλέον Ὑπουργὸς τῶν Ἑσωτερικῶν τῆς Ρωσίας, ἀφασκόμενος εἰς τὸ ζήτημα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Εἰρήνης, ἡ ὁποία ἐπὶ 50 ἐτῇ εὐρισκετο εἰς διαταραχὴν, ἔνεκα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων ἀποτολεμένων πολέμων. Ἡ Ρωσία μετὰ τῆς υπογραφῆς τῆς εἰρήνης τὸν Παρισίον εὐρισκετο εἰς τὸ καταχρῆσθαι τῆς δυνάμεώς της, ὁ αυτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀνεκρίνοτο ὁ ἐλευθερωτῆς τῆς Εὐρώπης καὶ ὁ Καποδίστριας ἦτο ὁ κύριος μοχλὸς τῆς διπλωματικῆς κινήσεως, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἐπέδρα πλείστορον παντὸς ἄλλου εἰς τὰς ἀκρίβεις τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὸ Παρίσι εἶχεν ἀποφασισθῇ μετὰ τὴν ἀνάδοτον τοῦ Λουδοβίκου δεκάδου ὁδῶν ἀνταρμένην συμμαχικῶς στρατὸς εἰς τὴν Γαλίαν ἐξ ἑκατὸν πενήντα χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἀνὰ πληρωσθὸν τοῦ γαλλικοῦ κράτος ἑξακόσια ἑκατομμύρια ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν. Ὁ Καποδίστριας ἐπέμενε πρῶτον μὲν ὅπως ὁ χρόνος τῆς παραμονῆς τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς περιορισθῇ εἰς τὸ ἥμισυ ὅπως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, ὅπως καὶ ἡ ἀντιχώρα χώρα ἐπιβαρύνεται διὰ ματαίων δαπανῶν κατὰ τοὺς δὲ ἡ γνώμην τὸν ἀπέναντι τῆς ἐπιμονῆς τοῦ βασιλέως τῆς Προσίας. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου προσέφερον αἰλλὴν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Γαλίαν, κατορθώσας νὰ μειωθῶσιν αἱ ἐπ' αὐτῆς πεφειδόμεναι ἀποζημιώσεις κατὰ 300.000.000 φράγκα. Ἐταῖ ποικιλοτρόπος ἐξεδηλοῦτο ἡ συμπάθεια τοῦ Ἑλληνος διπλωμάτου πρὸς τὴν Γαλίαν, τὴν ὅποیان προσέβαλε νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν Ρωσίαν, καλλιεργοῦν τὰ φιλικά αἰσθητάτα τὰ ὁποία ἔστρεφεν ὁ Τσάρος πρὸς τὸν γαλλικὸν λαόν.

Ἡ μεγάλῃ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Καποδιστριαίου πρὸς τὸ μέγα ἔθνος τῆς δύσεως κατεδωλὸγῃ κατὰ τὸν Ὀκτωβρίον τοῦ 1818, ὅταν οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης συνήλθον εἰς τὸ Αἰξ-λά-Σατέλλ, ὅπως λάβουν ἀποφάσεις περὶ τῆς περαιτέρω κατοχῆς τῆς Γαλλίας διὰ συμμαχικῶν στρατευμάτων. Ὁ Καποδίστριας ἦτο τότε ἰδιαιτέρως σὺμβουλος τοῦ Τσάρου καὶ διευθυντὴς τοῦ γραφείου αὐτοῦ ἐπὶ ἡ ἐργασία τοῦ πολυπλοκοῦ αυτοκρατορικοῦ γραφείου εἶχε συγκεντρωθῇ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἑλ-

ἄλγος διπλωμάτου. Αἱ χιλιάδες τὸν ἐγγράφον διηρχόντο δι' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἦτο ὁ εἰσηγὴς τὸν ὑποθέσαντες εἰς τὸν ἀνταρῆκτα. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἀνεπαύετο σχεδὸν διόλου. Ἐκοιμάτο, λέγει ὁ Στούρτσου, πέντε ὥρας κατὰ τὸ ἡμερῶνικόν, τὰς δὲ λοιπὰς διηρχετο ἐργαζόμενος. Εἰς τὸ Αἰξ-λά-Σαπλά, παρίσταντο ἐκτός τοῦ ἀνταρῆκτος τῆς Αἰτίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ὁ ἄγγλος στρατάρχης Οὐέλινγκτον, ὁ νικητὴς τοῦ Βατερλό, ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας δούξ Ρισελί καὶ πλείστοι ἄλλοι διαφόρων μικρῶν κρατῶν ἀντιπρόσωποι.

Μετά τοῦ θανάτου Ρισελί ὁ κόμης Καποδίστριας συνεδέετο διὰ φιλίας, ὅτε οὗτος, φηγὺς κατὰ τὴν ἐκπαιδασίαν, ὑπηρετεῖ ὡς διοικητὴς τῆς Ὀδῆς σου. Πρωθυπουργὸς γενόμενος μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος, ἐβρίσκει εἰς ἀπογνώστην βίαν πᾶν τὴν ἐπιμονὴν τὸν συμμαχῶν ὅπως παραστήνουν τὴν στρατιωτικὴν κατοχὴν τὸν εἰς τὴν Γαλίαν. Ὁ Καποδίστριας, ὅστις ἠθέλει μὴ ἀπὸ τὴν ἥδικήν καὶ ἠλικίην πείσῃ καὶ αὐτὴς παρήσθεναι εἰς τὸν ἀνταρῆκτα τοῦ ἐπιβλήσει καὶ τὸ ἐκκινήσῃν τοῦ μέτρου τούτου, καθ' ὅσον ἀσφαλὲς διὰ ἐξήγησιν τὸν γαλλικὸν λαὸν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας. Ὁ Τάσος εὐθεν ὁδὸς διὰ γνώμης τοῦ συμβουλίου του. Τότε ὁ Καποδίστριας ἐκέλευσε τὸν Ρισελί καὶ τοῦ ὑπέδειξε μὴ ἀπειθῶν προσηγορικῶς ἐκκλησῆσαι πρὸς τὰ ἀσθήματα τοῦ ἀνταρῆκτος Ἀλεξάνδρου. Ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς ἠκολούθησε τὴν ὑπόδειξιν τοῦ Καποδιστρίου, τὴν δὲ ἐπομένῃν ἐλάμβανεν οὗτος ἐντολὴν μὴ εἰσηγηθῆναι καὶ ὑποστηρίξει τὴν ἀποφάν ταύτην ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου. Εὐθὺς εἰς αὐτὸ μεγάλας ἀντιρροήσεις, ἰδίως ἀπὸ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Πρωσίας Ἄλφ' ἐπέμεινε καὶ κατῆλθεν ἡ γνώμη του. Ἐτοίχην δεκτὴν ἡ πρότασις περὶ ἀποχωρήσεως τὸν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐκ Γαλλίας.

Ὅτε ἀπεχώρησάν τὰ ξένα στρατεύματα, ὁ δούξ Ρισελί, καθ' ἐντολὴν τοῦ Λουδοβίκου ΙΗ', μετέβη ὅπως ἐκφράσῃ εἰς αὐτὴν τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ τὸν παρεκάλει μὴ δεχθῆναι ἄνα μέγα δῶρον ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως. Ὁ Καποδίστριας ἠνέγκη καὶ λάρβη οἷαν ἤθετο ἀμειβῆναι. Ἐζητήσε μόνον ὅπως εἰς τὸν διπλὸν ἀντίτυπον τὸν βιβλίον τῆς βασιλικῆς βιβλιοθήκης, ἀποσταλὸν τοιαῦτα εἰς τὴν τότε σταθεσίαν βιβλιοθήκην τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ Κερκυρά. Ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις πραγματικῶς ἀπέστειλε τοιαῦτα, ἀλλὰ τὸ κομίζον αὐτὰ πλείον ἐναντιώσας καὶ τὸ μέγιστον μέρος ἐξ αὐτῶν κατεστράφη.

Ὅταν κατὰ τὸν ἀνυψὺ πόλεμον μας τὸ 1897 ἡ Γερμανία ἐξηγετοὺς μὴ βάλλει τοῖς μαχαίρι εἰς τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος, διὰ μὴ ἐξασφαλὼν τοὺς κατέχοντες μετοχὰς ἑλληνικῶν δανείων Γερμανοστρατηλάταις, ἀρνήθηται τὸ περιστάζον εἰς τὸν μαχαίρι τὸν Θεοδωρὸν Δελφινῶν, διὰ τοιαύτην ὑπερσίαν παρέσχεν ἓνας Ἕλλην διπλωμάτης εἰς τὴν μεγάλῃ Γαλίαν, μὲ παρεκάλει εἰς τὸν δῶμον σημειώμα ἀκριβέ, τὸ ἀνέφερε δὲ εἰς τὴν ἐνδοπίαν τῆς Βουλῆς γενομένην ἀγόρευσιν τοῦ κατὰ τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην συνεδρίαν.

Δὲν ἔχω καμμίαν ἀμνηρίαν διὰ τὸ ἐκδηλωθῆναι βραδύτητα φιλελληνισμοῦ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Δεκάτου, διὰ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνθουσιασμοῦ τῶν Βουβώνων διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν προσέφερον ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας κατὰ τὰς κρίσιμους ἐκείνας στιγμὰς εἰς τὴν Γαλίαν.

Κ' ΕΤΣΙ ΣΑΝ

*Κ' εἶμι μοῦ φάνηκε πὸς σὺνερφο
Τῆς Ἀτιτικῆς λευκοπλασμένο
Ἀῖλιοσπεφάνων τὴν ῥοὴ σου
Τὸ μέτροπό σου τὸ παρίον,*

*Κ' εἶμι μοῦ φάνηκε πὸς ἀνοιξάν
Πελάγων γαλανὸν τὰ πλάτια
Καθὼς ἀντίκρυνα λυγρόσημα
Τὰ γαλανά βαθύ σου μάτια.*

*Κ' εἶμι μοῦ φάνηκε πὸς ὄνειρο
Καὶ σὺμβολο τῆς θοάρεως,
Ὅλα μαζὺ ὦ ἐὸς πὸς εἰσιῶνα
Κ' ἀγρίοιολόμο τῆς ρεῖτης!*

*Κ' εἶμι σὺν κάποιο ἀνάνρο αἰέμα
Τ' ὀδόνερων τ' ὀκαεὺν μου
Κ' εἶμι σὺν κάποιο ἀλαφροπόσημα
Μπάτη, σὸ φλόγιομα τοῦ νοῦ μου,*

*Κ' εἶμι σὺν κάτ' ὠρῶντον ἔννοιωσα,
Σὰν κάτ' μέγα πὸν ἀνασταίνω,
Κ' ὅποια γενοὶ ψυχὴν ἀνθρώπων
Μετὰ τὸν ὄντονα...*

Κυριακή 17 Ἰουλίου 1927

ΠΕΖΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Πέρασε τὸ ξανθὸ καλοκαίρι μὲ τὸν ὄρμητον καρποῦν καὶ τὰ ὀλόγρυνα φύλλα, τὰ φύλλα ποὺ ἐλάεε λαιμαίνον· σάν ἀπὸ χρυσῶν Μυκηναϊκῶν θησαυρῶν, σ' ἦρθε τὸ φθινόπωρο μὲ τίς βαρεῖς σταγόνες τῆς βροχῆς, τίς πρῶτες σταγόνες ποὺ πέρασε βαρεῖες στὴν ἀδειανὴ πλάκα τῆς ψυχῆς μου.

Ὁ ἥλιος τῆς γλυκειᾶς σου μορφῆς, πινυμένος σ' αὐτὴ μέσα στὸ σῆνεμα ἑνὸς μοιραίου χωρισμοῦ, ἴσως ἐρήμην χωρισμοῦ, μὰ ἴσως κ' αἰώνια παντοτεινὸν.

Δὲν εἵμαστε πιά τὰ λευτέρω πουλιὰ στὴν τρισελεύθερη πλάκα, τὰ κρημαστὰ χαρμονικά· στοὺς λυγμένους Ἀρχαδικούς κλάδους, τὸ στῆρι ποὺ λυγίζει ἴσὺν ἀνεμῶν, ρυθμίζει τὸ μελαγχρὸν τοῦ κήπου ἐξομῶν.

Μὰ πῆγιν ἀκριά καὶ νοῦ, αἰδερὸ τῆς φυλαχῆς, ἡ πολιτεία.

Ὁ ἀνέρος κρῖνος ποὺ φορέαμε στὸ δάχτυλό μας βορραίνει κ' αὐτός.

Ἡ ζωὴ περνεῖ μὲ κόπο, στριμωγμένη μέσα σὲ πλῆθος κόσμου ἀλλοτινοῦ, ἀγκομαχώντας σὸν χαρμηνεὶ τῆς ἀγάπης, σάν μηχανή ποὺ μὲ κόπο ἀνεβαίνει τὸ μαρτυρικὸν τῆς ἀνήφορο.

Κ' εἵμαστε μόνοι τώρα, χωρισμένοι ἀπὸ τὼν ἀνθρώπων τὴν πρόληψη, ξένου στὰ μάτια τοῦ κόσμου, ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον, μόνοι, στροφῆς τραγουδιῶν παρτίσιμες, ποὺ ἄλλες μιλεῖνε γιὰ τὰ ὀλόγρυνα φύλλα καὶ τοὺς ὄρμητον καρποῦν τῆς Καλῆς Ἐποχῆς καὶ ἄλλες ρυθμίζουν ἀράβη, βαρὺ μοιρολόι, τὸν κρῖνο τῆς πρῶτης σταγόνας ποὺ πέφτει βαρεῖα στὸ κρῖνο λιθόστρωτο μιᾶς ψυχῆς πονεμένης.

II

Μὲ κοντιλὶ ζωγράφου Βυζαντινοῦ προσπάθω νὰ εἰκονίσω τὴν πανόμοιη μορφή σου.

Θέσῃ στὸ σκέπυ μου πάλι τὴ γλυκεῖά σου θορία, ξαναξαναπῶνεμόν στο νουῦ μου κάθε τι ἀπὸ Σένα, καὶ σάν τὸ πουλὶ ποὺ παίρνετε φρυγανὰ ἀπὸ φρύγανο, καὶ κλωνὶ ἀπὸ κλωνάρι, ὅ,τι χρειαζέται γιὰ νὰ γέσῃ τὴ μικρὴ τὸν φρεῖα, -ἐτοί κ' ἐγὼ προσπάθω νὰ συνθέσω τὴ ζωαντήν σου εἰκόνα.

Γιὰτί δὲλ σ' ἐσένα καὶ τὸ κάθε τι σ' ἐσένα, κ' ἡ μικροτέρα σὺ σένα γραμμὴ, ἔχει μὰ χάρη δική τῆς ὀλόγρης, κόσμους ἀνοίγει καινούριους, πετραδὶ σὲ πετραδὶ ἐνώνει τὸ ψηφιδωτὸ τῆς δικῆς σου μορφῆς.

Εἶσαι - πῶς νὰ τὸ πῶ! - σάν τὸ σκοπὸ ποὺ λέγαμε οἱ Σκοτεινοὶς γκάντιες στὰ Μακεδονικά χοροθρόνια. Τρυφερὰ τραγουδάει τὸ Μπέανος, ἕνας ὕμνος ὁραίης ζωῆς, μὰ ἡ λαχτάρα μιᾶς ψυχῆς πονεμένης.

Τὰ μάτια σου λάμπουνε γαλάξιοι οὐρανοί, διδμα δαστέρια τοῦ πόνου, μάτια πλῆσινα γιὰ νὰ γελῶνε γλυκὰ στὴ ζωὴ, καὶ μάτια ποὺ ἔξερουν νὰ λείπει.

Τὰ χεῖλη σου - ὦ! τὰ πρωτάνθιστα ρόδα τοῦ Ἀπριλίου - ζωὴ τῆς ψυχῆς σου γίνονται, πνοὴ τῆς χυποκαρδίας σ' εἰσένα. Μουσικὴς ἀρμονίας τὰ λόγια.

Καὶ ποὺ λαμπρὸ ἀπὸ μάρμαρο λευκὸ τῆς Πεντέλης, μετὰποὺ ὀραζίον νοῦ, τὸ ἔσπερο, πεντακάθαρὸ νηπέτο σου, ἀρτυθιζοῦν πάντα, κορῶνα τῆς ἀπάθνης νιότης σου, πλάκα ποὺ σ' αὐτὴ ἡ Ἀγάτῃ χαρίζε καὶ κορυφὴ τῆς τραγουδίας.

Πετραδὶ σὲ πετραδὶ μαζέων (ροδοφύλλα γελῶν, ψυχὴ τριαποδόφθην, σκέπυ ἀπονηρευτῆ, ἀδολῆ, ἀγνή, δαστέρια τοῦ πόνου, δυὸ μάτια, ποτὰμυ μαλλίνων ὀλομέταξον, ἀνθούς λειμῶνας τ' ἄσπερα δονία) πετραδὶ στὸ πετραδὶ ἐνώνει, ἐτοί νὰ λάμψει, ἀρσιλευτος ἥλιος, -ψηφιδωτὸ τῆς δικῆς σου μορφῆς.

Εἶσαι - πῶς νὰ τὸ πῶ! - τρυφερὸ τραγουδάει τὸ Μπέανος, ἕνας ὕμνος ὁραίης ζωῆς, ἡ λαχτάρα μιᾶς ψυχῆς πονεμένης.

Κ' ἐγὼ Βυζαντινὸς ἀγιογράφος ποὺ εἰκονίζω τὴ χάρι Σου.

III

Πέρασα μόνος, ἀργὰ τὸ φθινόπωρο, τὸ στρωτὸ μονοπάτι ποὺ περνούσανε τότε μαζί. Τὰ δέντρα γυμνὰ στὴν ἄλεια, γυμνὰ τὰ κλαδιὰ ἀπὸ φύλλα, χέρια σκερὰ ποὺ μάταια προσμένει τῆς Ἀγάτῃς τὸ χάδι. Οἱ φωνιές πεταμένες στὸν ὄχιτο, τὰ ἐξιδεμένα μακριὰ τὰ πουλιὰ, σῆνεμα τόσα τὸν οὐρανὸ τῆς ζωῆς μας.

Φύλλα κίτρινα, πεσιμένα κάτω, φύλλα ξερά, τρέξανε στὸ βαρὺ πέραςμαί μου. Κλαίγανε νοιμίες κ' αὐτὰ τὸ γαῖο μαζί. Ἀγάτῃς. Τὸ ξανθὸ καλοκαίρι ποὺ πέρασε. Καὶ ἀπὸ τραγουδία, τὰ αἰώνια τραγουδία τῆς Χλωμῆς Ἐποχῆς μουμυοῦριζαν ἀπὸ τὰ νερά ποὺ κυλούσαν.

Οἱ στήλοι τοῦ Βερλίνου, μουσικεῖς δοξαῖες, ἀπαλὰ γυμναστικὴ τῆς χορδῆς τῆς ψυχῆς μου.

Σ' νοσταλγοῦσα τόσο αὐτὲς τίς στιγμὲς. Ἡ ψυχὴ μου γεμάτῃ ἀπὸ Σένα. Ἡ σκέπυ μου, σκλάβη

ὀρκαλῶν γρηῃ, ποὺ τὸν ἕρπει εἰς μένα μαζὶ - τὸ θυμάσαι ἀλήθεια; - νὰ παίρνῃ, ποὺς ἔξερει αὐτὴ, τὸ ἴδιον μ' ἐμὰς μονοπάτι.

— Νά! ἡ γρηῃ ἡ ζογῃ, ποὺ μὰς πλάνευε!...

Φορτωμένους ξεροκλάδιους τῆς θύμης, μόνος δειλινὸς στρατοκόπος, διαβιῶν τὸ ἴδιο στρωτὸ μονοπάτι ποὺ περνούσανε τότε μαζί. Τὰ ξερά φύλλα τρίζουνε κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου, ὅπως οἱ ἀνανήσεις στὴ φθινοποριακὴ σκέπυ μου. Σὲ νοσταλγῶ καὶ σὲ κρῖνο. Τὸ κακὸν! Μόνον τὰ νερά μουμυοῦριζουν τὰ θλιβερά τοῦ τραγουδία, τὰ αἰώνια θλιμμένα τραγουδία τῆς Χλωμῆς Ἐποχῆς....

IV

Μὲ βιολιά καὶ μὲ λαγούδια πέσσα μεθυμένους ἀπ' τὸ σπῆτι σου κ' ἔου ἀνοίξεις κρυφὰ τὸ παρὰ-θύρο σου καὶ μοῦτες:

— Γεῖα σου, χαρὰ σου, τραγουδιστὴ!...

Ἐκίχες ἀπὸ τὴ γαρφαλλιά σου τὸ πῶ καλὺτερο γαρφαλλο, τὸ κορμεζί, καὶ μοῦ τὸ πέτασες νὰ τὸ φορέσω στ' αὐτὴ μου. Κ' ἐγὼ τ' ἀπῆλθον πρῶτα στὴν καρδιά κ' ὕστερα τὸ πέσσα στ' αὐτὴ, τραγουδώντας πάλι γιὰ σένα.

Μὰ δὲν ἤθελε ἡ Ἀγνή καὶ ἐξεμῆυσα καὶ ἐξυπνησα τότε ἀπὸ τὸ δνεῖρο τὸ βαρὺ, ἐνοίκωσα πὺς μ' εἶχε πλάνευε ὥρα τρελλή, παγανή, πὺς μῆτε γαρφαλλο μόνυχες ρίξει ἐστὶ, μῆτε πὺς παίξανε τὰ βιολιά χρεῖς τὸ βράδυ!...

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Ο ΚΥΡΙΟΣ

Θυμάστε τὸ μπάτσα Πέτρο στὸ χωριό, ποὺ ἔπλεκε τίς καλὲς σκούπες. Περ' ἀπ' τὴν ἐρημιάτῃ ἐνα πέλαγο χωράφι, ποὺ φῦρνανε κάθε χρόνον σιτάρη φημιμένο ὅλο δικὸ του εἶνα; τὸ ἄλλο πὺς πέρα μὲ τίς ψηλὰς Ἀμερικανικὰς μπατανιὰς κ' αὐτὸ, ὅς τὴν πλαγιά, κάτω ἀπ' τὰ Κατάρ-βραχα κ' ἕνα τρίτο ἄλλοτες μὲ τὰ γλυκὰ κορμυδιὰ καὶ ἄλλοτες μὲ τὰ ἄσκητα γιὰ πῆτες τὰ γλυκίσματα κοκονάτῃ δὲν εἶτανε ἀλλοτὸν! Τὸ χωράφι του ἐξοχόριζαν πάντα μέσα στὸν κήπου, τὰμπέλια του κ' αὐτὰ λαοκακίματα, γενησιμῶν, σάν τίς ὁμορφες κοπέλλες, καρδιοσπῶν λὲς ἐνοίκωσαν περμιένοντας τοῦ τρύγου τὴν ἐποχὴ γιὰ ν' ἀναμειχθῶν πλουσιοπάροχα τοὺς κόσπους του.

Ὁ μπάτσα Πέτρος ἀν' κ' εἶχε ἐκρυφὸ τὸ γέρι του βοραχίλῃ, τὸ ἐπάγγελλο, ποὺ κληρονομικὰ συνέχισε. Κιττάεε καλὰ καὶ τὰ χημιάτῃ του γιὰτὶ δὲν τὸν ἐφεργε καὶ στὸ φιλότιμό νὰ λέν πὺς δὲνέχτε! Σις σκούπες ποὺ περαχίλῃς σ' εἶτανε εὐχρηστομένης καὶ περιφρανῇ γιὰτὶ. Κι ἄλλο πλέκανε πὺς μπορούσε νὰ τὸν φέρῃ στὴν ἔλθῃ Τὸν συναγαγίζονταν μάλιστα! 50 παρῶδες τὸ μπάτσα Πέτρος, 45 οἱ ἄλλοι. Πάλι σ' αὐτὸν δλο

ГІАТІ;

Γιατί σφονδύζει ο εξήκτιστος στή λαϊκή;
Γιατί τὸ ῥέμα ἀργά κυλάει τὸ νερό;
Γιατί βαθεῖες ἀναπνοὲς βγάζουν τὰ πεύκα;
Μήπως στενάζουν τὸ δικό μου τὸν καῖμό;
Γιατί γυλίζει τρυγητὸ μου ἡ φύσις;
Γιατί τὰ παλιὰ τῆς δικῆς μου συμφορά;
Μήπως; δὲν ξέρει πὺς τῇ ἀγάπῃ μου ἔχει σβύσει
σὰν τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου στὰ νερά;
ΕΛΛΗ ΓΙΑΝΝΙΝΙΣΗ

ΑΠΑΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ...

Κί' ἂν εἶπαν τὰ τραγοῦδινα μου, πὺς εἶναι διαμάντια
ῥωαῖα, θανάσιμα, λαμπρά... - κί' ἐγὼ δὲν ἔχω τ
— ἀπάνω ἀπ' ὅλα εἶναι γὰρ μὲ: πὺς ΔΥΟ γλῶσσ
διαβάζοντάς τὰ ἐστάζανε διαμάντια στὸ χαρτί.
ΚΣ - ΚΣ

ηράνευα κι' αυτός ένοιωσε και σ' α'ν έλεγε απ' μέσα του «άς τ'α βλέπουν». Καμάρωναν τον Κύριο όχι μονάχα για τ'άσπια χαριόματά του μ'α γιατ' φιλοθάν' το χέρι του πάντα, μ'α ποίταν βαρβαρός και τότε π'α έβγαζε τ'ό άχτι του και πετούσε και κανένα λόγο! Γιατί γι'α, αφού τ'ο γελούν, έρχονται και τ'ον παρακαλούν; 'Ο μάπαρτζι Πέτρος δεν εΐτανε άνθρωπος μ'α χαλάση τ'ε-λαχρένια του, μ'α πάντα μουμουρούζε «γιά τ'ο χατήρι τ'ο βασιλικού ποτίζεται γ' ή γλάστρα» και έδινε «τόπον τ'ε όρηγης»!

Μιά Πέμπτη απογεωμέριου δούλενε καθώς πάνταν στην αλή του, σ'άν άρχισαν τ'α μάμ'ι μπουρί, τ'εξόπαναν μέσα στους δρόμους και πάνον σ'α φάλια ό' όριδες και ό' ιπούλες, πού έστελναν σ'α βορρά τ'α μεγάλα καράβια, πού παραλάστιζαν ό' σλος ό' κόσμος άπ' τ'ή κόλπια τ'ε φρωτιά, τ'ο θάνατον του και τ'ο τρώμ! Έρεγνε κι' ο μάπαρτζι Πέτρος μ' έλο τον κόσμο κι' άφινε τ'α πατόχοντά του, σπείτα, άμπελία, χωράφια, σκούλες κα τ'ον ... Κύριο!

Μεσ' στην καταφρόνια και τ'ο μαράσι στην καρδιά πέρασε τέσσερα δλάκαρα χρόνια σ'α ξένα κα γούλες πίσω σ'α χωριό μ'ε την έλπιδα γλυκειάς ανάστασης! Πού σπείτα; Χωράφια ίσασμε τ'ο μπότον τ'ον ούτε πέρας βρέθηκαν. Σκάρωσεν όπως εδών μ'α μπαράφια και άφινε μ'α προμαρτέβεται, άρχισαν ν'α ντατάζε τ'α χωράφια του, τ' άμπελία του ντατάζε σκούλες! Και όλα σ'άν καλό ν'α πηγαιναν, μ'α κατί θαρρείς έλειπε!

Σέση πέρασαν, σ'τό καρενάρι άπ' έδον, χρονιάριχη μ'ετα έπαυσε ο μάπαρτζι Πέτρος τ'ον καρενάρι και φορούσεν τ'ον νοργιλή του. Κόσμος πολήσταν πλάγια, σ'άντινόναν καρενάρι κοντινιάτα σ'α συζητουσάν πολιτικά, γιά τίς πολεμικές επιχειρήσεις τ'ο Τσανάκ-Καλέ κι' ο Γαζουλι άνά μ'α φορτωμένο τ'ο έζο έζα περνούσαν. 'Ο μάπαρτζι Πέτρος βερνικά ταράβεται, πετάει τ'ο μαρκουτάκι κρηναίται μονοκόμματος πάνω σ'α δέκα του δόχ'ια και γ'α φωνάζει μ'ε όλη του τ'ή φωνή «Κύριε!» 'Η πιάσρα βούλες, έστεισανταν πολλοί έρεχουλόμαχοι τ'α μάτια και εϊσάσαναν τατιά τ'α λ'οι τόσοι, και τ'ο έζο τ'ο Γαζουλι άνά σκαμνίσ'ε. Χιντά, λαλέ, φωνάζει, βούλεϊ ό' άγας έδ'ο κατ'εφάρθηκε σ'τό τόπο του. Έταν ό' «Κύριος»! 'Οι κουβέντες μ'ε τ'ο μαχαίρι θαρείς έαπ'ηκαν, ό' πολιτικές συζητήσεις μονομάς κι' α' έπ'ε παύσαν. Και έκολλήσεν άπ' τ'α πολλά ό' Κύριος άπ' τ'όν τόπο του, μ'α μόλες έβλεπε μπροστά ό'λλη μ'α φωνή π'ν δυνατή κι' άνάμνηξη άπό σ'α χινάκι και θυμό «Κύριε» τ'όν εζώποσε π'α γι'α καλό σ'όν τ'όπο κι'α φανήκε και π'ήρε άδ'ο φασέ, σ'όν τ'όπο κι' άμεγκάλησε και ν'α τ'όν κούρ'ιασσον άκόμα μ'α κουνιούρη άπ' εκεί. 'Η μαπαρτζι Πέτρος πέταξε κοντά του, τ'όν άγκυλάσ'ε, τ'όν γυδεύει, γυρεύει άπό τ'όν άγας έδ'ο άμεσο παράδοσι του μ'ε τρόπο καλό, «έξοικος τ'ο ρούχ'α του», ύστερα τίποτα! Τί ν'α κινή; Τρεχέ έξορ'οφικος τ'όν κομπανιάν, καταγέλεινε, παρ'α κ'αλέ, κ'αλίγει, σ'έγει μ'ατούσε, όλο τ'ο χωριό π'αλι τίποτα. «Έλα και μ'ν θύμασ'α τ'όν καιμό και μ'εγέ, έλεγε φενότασ'ον στην πίκρα βορ'ι μ'ένος και μ'ε τ'α ύπασι τ'ον κοριμένα «δεν μ' έδ'ε παράδες γιά τίς σκούλες μ'ε εΐτανε «μεροχ'ι μετ'έλες» γ' ήθελε τ'ο δίκαιο.

'Ο «Κύριος» σ'α άνάμνησι θες άπ' τ'ο έζο του άγας, θες άπ' τ'ο πέρας μ'ας φορτωμένης ... Κυρίως φωνάζε πιάσρα προφόντο, έξινέχον και ε'λγανι ό' μάπαρτζι Πέτρος μ'ε τίς κατ'αποξές τ'α τ'αγές, σηκωνόμενος σ'τό κεφάλι, μπροδωμένης ποτ'α σ'α φρόνδια και σ'α μουστάκια έκινανε μ'α «φτισ'οιχ ... σ'άν άγέρα και ζαναχάθηκε δέπτα σ'ον νοργιλή του.

Λαγκαδιά, 12 του 'Απριλίη 1927

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΥ

Ο ΜΙΣΤΡΑΛ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ [† ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ]
[ΥΠΟ ΚΥΡ. Μ. ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ]

«... ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἄλλ' ἢ δράματα αὐτοῦ ἐστὶ τὰ ποιήματα»
ΨΕΥΔΟΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

Ἡ ὁλοκληρωμένη ἀπόφασή του ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ «Περὶ τῶν ἐκλεκτοῦντων χρηστηρίων» βιβλίου του (κεφ. 17) διηγεῖται ἕνα χαριτωμένο συμβολικὸ θρύλλο, ποὺ διεισίδετο στοὺς χρόνους τοῦ Τιβέριου Καίσαρος, σ' ὅλον τὸν ρωμαϊκὸν καὶ ἑλληνικὸν κόσμον.

Τότε, λέγει, ένα πλοίο, που έρχοταν στους Ίκα-
λα, αναγκάστηκε να σταματήσει στους Παξιούς
γιατί ο άνεμος είχε σταματήσει ξαφνικά κοντά
στις Ερινιάδες. Έκει, άκούστηκε μία φωνή να
φωνάζει τρεις φορές με τόνωμα του τον Αλγύπτιο
κυβερνήτη του πλοίου, τον Θάμοσι, που στις δύο
πρώτες φωνές δεν απάντησε να αναγκάστηκε ν' α-
ποκριθώ στην τρίτη φωνή, κι άκουσε, λέει να
τον παραγγέλλει η φωνή, πώς, όταν φθάση
στην τοποθεσία Παλιδώς, πυναι λίγο πιο μα-
κριά από τους Παξιούς, έκει να σταματήσει κι
να αναγγείλ η το φοβερό μήνυμα πώς Πάν
μέγας τέθηκεν. Ό θάμοσις άνα έγρασε στην το-
ποθεσία Παλιδώς, έτελειώσαν την παραγγελία
της άνωστης φωνής άπγγέλλει τον θάνατο του
μεγάλου Πανός, κι άκούστηκε τότες μεγάλος
στεναγμός πολλών ανθρώπων μαζί, που θρηνού-
σαν τον θάνατο του.

Είναι τόσο άτοπος ο συμβολισμός του θρύλου, που δεν μας επιτρέπει να δάσουμε πιο πολλές εξηγήσεις. Η Έλλάδα των κλασσικών χρόνων έφερε στη δόξα της από τότες. Μελετώντας και νένας την ιστορία της Λογοτεχνίας της ελληνικής, που δημιουργήθηκε στους ύστερα άπ' της κλασικής εποχή χρόνους, (Άλεξανδρινού, Ρωμαϊκού, Χριστιανικού, Βυζαντινού, Τουρκοκρατίας, Νεοελληνικού), δεν άν χρειαστή και πολύ, να αντιληφθώ την φαινομενική άληθεια του έξοφισμαμού του μεγάλου Πανός, άπ' της φλέβας των ανθρώπων εκείνων που θέλει ή ιστορία να θέτη στο πάνθεον των καλλιτεχνών. Κί' αυτό άν συμβαίνει πάντα στον κάθε μελετητή, που δεν άν καταβάλλη την προσπάθεια να βγύ έξω από τα όρια της παραδεδομένης τυπικής ιστορίας, της μετακλασικής ή ελληνικής Λογοτεχνίας. Και όσο άφορμ ήν την μελέτη της Άλεξανδρινής, της Χριστιανικής και Βυζαντινής ελληνικής λογοτεχνίας άν έρχεται, ζώμαται μια μεγάλη παρέμβασι στη σημερινή μας μελέτη, γιά να δείξουμε, που θάπρεπε να τρέψουμε γιά να βρούμε κατά πόσον επάληθε με το μύημα εκείνου που ο κυβερνήτης του πλοίου ό

Θεομύς ἀπήγγειλε στὸν κόσμο, καὶ γιὰ τοὺς μετέπειτα ἑλληνικοὺς χρόνους. Θὰ ἔχρησιζόστανται ἰσως ἀν παραθέσουμε ὁλόκληρη τὴν ἀνακοίνωσιν καὶ «Ἀλεξανδρινὸν Φιλόλογον» ποὺ διὰβασαι σὲς τέσσερις «Ἀπρίλιον 1926 στὸ Φροντιστικὸν τῆς ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς καὶ Ἑλληνιστικῆς τέχνης, ποὺ σεβαστοῦ μου καθηγητοῦ κ. Ἀδ. Ἀδμαντιοῦ. Ἐπειδὴ ὁμιος πρόκειται νὰ μιλήσωμεν γιὰ ποιητὴ ποὺ ἀνήκει στὴν νεοελληνικὴ περίοδον, καὶ μάλιστα στὴν πρόσφατη νεοελληνικὴ ἐποχὴ θάταν λαοφιλοῦλον, δὲν ὀχι δάσκατον, τοῦλάχιστον ὁμιος κορυφαίῃ τὴν παράθεσις μιᾶς τέτοιας παρεμβολῆς μεγάλῃς. Ὁ Πάν ὁ μέγας, ὁ χριστογαυρημένος ἀπὸ τοὺς πρὸ μεγάλους δοκίμους, εἶπε ἴσως μεγάλῃ καὶ ἁδίσταστον συγγένειαν μετὰ τὸ ἑλληνικὸ βουνὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἀριστοκρασίαν. Πῶς ἔπλερε τὴν γλῶσσαν ποὺ τὸν ἔκλειε μέσα τῆς νὰ διατηρηθῇ ἔτσι ἀναλλοίωτῃ μετὰ τὸν θάνατό του; Καὶ εἶναι βέβαια ἀναλλοίωτος τὸ ἑλληνικὸ βουνόν. Βλαστάνει ἀκόμα τὸ θυμὸν, καὶ ἄνοετοι καὶ τῶν σὺν τὸ καλεῖσθαι τοῦ ἀνδροντοῦ, καὶ τὸ τραγοῦν τοῦ τοσούτῃ συνιροφειῖ τὴν ἡσυχίαν τοῦ βουνοῦ ὅπως πρῶτα. Καὶ τὰ γλῆντια καὶ αὐθιγῆς τὸ Βάχκο, καὶ αὐτοὶ χοροὶ, καὶ αὐτοὶ χοροὶ, καὶ τὰ γυναικία, καὶ αὐτοὶ θρηνοὶ, καὶ τὰ παραυνθία, καὶ αὐτοὶ λατρεῖς ὄντιον ἀγνώστων, καὶ αὐτοὶ οἱ φοβοὶ, καὶ τὸ καρδιοχτύτι ποὺ φέρνει τὴν ἐμφράσιν τὸν ἄλλον ὄντων, σὰν πρῶτα πάντα, δὲν ἔπαυαν νὰ ὑπάρχουν σὲ μεγάλῳ βαθμῷ τὸ βουνόν, τὸ ἑλληνικόν, ποὺ ἀνέθεσε στα παλιὰ τὰ χρόνια τὸν Πᾶν τὸν χιλιτοραγοῦνόμενον. Οὕτε ἀκόμην ἔπαυαν νὰ πιστεύουν ὁ ἀνθρώπου τοῦ, τὸ πᾶς,

«Αὐτόματα δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ» (Ἰλ. Ε. 749)
«Βροσιτᾷ ἢ πύλῃ τ' οὐρανοῦ αὐτάνοικτη προστά του.»

Μ' αὐτὴν τὴν πίστι, μ' αὐτὲς τὲς λατρεῖς, μ' αὐτὲς τὲς προλήψεις, τὰ παραμύθια καὶ μ' αὐτὴν τὴν πλάσι τὴν θύοια μὲν τὴν προτεινὴν δὲν μπορεί νὰ μὴ εἶ ὁ Πάν, ποὺ τότε τοῦ ἀπῆγγε-
λαν τὸν θάνατόν του κοντὰ στοὺς Παζούς καὶ σὴν τοποθεσία Παλῶδες. Κι' ὁ Πάν αὐτὸς ἴδιος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, δὲν μπορεί νὰναι ζεῖν (ὁ Προβηγκιανός, κι' ὁ Ἰσπανός, κι' ὁ Πολωνός Πάν), ποὺ ἀποφασίζουν νὰ τραγουδοῦν ἄγρια ἀπὸ τοὺς νεοέλληνες ποιητὲς, τοὺς διαβασμένους, τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς γλωσσομαθεῖς. Εἰν' ὁ ἑλληνικός Πάν. Πρέπει νὰναι αὐτός, δὲν τὸν ξέρου-
μεν; ἔνας λόγος πρὸ πολλοῦ νὰ τὸν μάθουν. Ὁ ἄλλος Πάν, ὁ Προβηγκιανός ἂν τὸν προτιμοῦμε, εἶναι ἕξνος μὲ τὴν ψυχροσύνησί μας.... Καὶ πῶς ποθοῦμε νὰ τραγουδοῦμε πράματα ἕξνα στὴν ψυχὴ μας; Κι' ἂν τὰ τραγουδοῦσαμε; Σέρουμε τὰ τραγουδιὰ τοῦ εἰδούς αὐτοῦ. Δυστυχῶς εἶναι λίγοι—ἕνας—δυο—οἱ νεοέλληνες ποιητὲς, οἱ σο-
φοί, γλωσσομαθεῖς, κι' οἱ διαβασμένοι, ποὺ πῆ-
ραν χ' ἔσυραν σκοπὸ στὰ λίγα τοὺς τραγουδοῦ-
με πηγὴ τὸν ἑλληνικὸ Πάνα ποὺ τοῦδῃκα ὅμως κι' οὗτοι κάποινα,... λίγη δόσι ξενικὸ Πανός, ὁ ἄ ἑλληνικός Πάν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἵσχυρὴ στὴν νεοελληνικὴ π-ρίοδος. Τὸν βρῖσκουμε στοὺς λίγοιους, τοὺς ἀσφοῦς, τοὺς ἀδιάβαστους, τοὺς ἀγράμματος καὶ μὴ γλωσσομαθεῖς ποιητὰς. Ἐνὰς ἀπ' αὐτοὺς εἶναι κι' ὁ Κύπριος ποιητὴς Βασίλης Μιχαηλίδης ποὺ τὸν ἀπεκάλεσε δικαίαν ὁ Κυπρια-
κός Τότος—Μισοτράλ τὴν Κύπρου.

Τὸν θυμάμαι μικρός... μαθητὴ τοῦ Δημο-
τῶ τοῦ σχολείου τῆς πόλεως μας. Ἐργάζονταν στὸ
Δημοτικὸ Νοσοκομεῖο τῆς Λεμεσοῦ καὶ τὸν ξέ-
ραμε μὲ τὸνομα Βασίλης τὸ Νοσοκομεῖο. Τὸ Δημι-
τικὸ Νοσοκομεῖο (τόδρα γραφεῖα «Αἰμάντιον», εἰς
πικρὸν τὴν ἀνατολικήν πλευρά τῆς Λεμεσοῦ
κτισμένο ἀπὸ τὴν πόλιν. Καὶ τὸ στίσι μὲν τότες
ἦταν ἀνατολικότερον τοῦ Νοσοκομείου πέντε ἡ-
μέρας, στὸν ἴδιον δρόμον. Γιὰ νὰ κατέρωθὸν τὸ σχολεῖο
χρεαζόμενα τρία τέταρα τὰς ὥρας πᾶνον ἄσαι,
εἴ ἔπρεπε νὰ περάσῃ μπροστὸν ἀπὸ τὸ Νοσοκο-
μεῖον ποὺ ἀπέχει ἀπὸ τὴν ἀρχαίολογὴν 15-20 μέτρα
χωρὶς κανένα διάμεσον. Γιὰ νὰ προστάσῃ τὸ σχο-
λεῖο, ζυγνόμενα πρῶτ, ἐχάρματα τοῦ ποῦ. Τὸν
Βασίλην Μιχαηλίδην ἔπρεπε νὰ τὸν ῥῶθ στὴν ἀμ-
μουδίαν νὰ κἀν τὸν προῖόν τοῦ περὶτατο σκαγιῶν
καὶ σίνφορος πάντα. Ἐπρεπε νὰ τὸν ῥῶθ, γιὰ
νὰ μὴ σίγουρος πὸς δὲν ἀγοῖσα γιὰ τὸ σχολεῖο.
Αὐτὸ συνέβαινε γιὰ κάμποσον καιρό... Πόσο δὲν
μυτοῦν νὰ θυμῶμαι. Μία μέρα δὲν τὸν ῥῶγα
Νομίσω πὸς ἀγοῖσα, καὶ θυμάμαι πὸς ἔπρεπε
πολύ γιὰ τὸ σχολεῖο τὴν μέρα ἐκείνην. Θυμάμαι
πὸς ἐξεπλάγην καὶ δὲν μπόρουσα νὰ πιστέψω
ὅτι καὶ νὰ καταλάβω γιατί ἦρθε τόσο νομῖς
τῇ μέρᾳ ἐκείνῃ τὸν σχολεῖο, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ
ἀγοῖσω ποὺ δὲν τὸν συνάντησα. Τὴν ἄλλην
μέρᾳ καὶ πολλὰς μέρας ὕστερα δὲν τὸν ἔβλεπα.
Υπεύθετα... ἦταν ζήτημα ποὺ μὲ ἐνδιέφερε ἀπὸ
ὁπλοδὸσα λοιπὸν πὸς ἀφορμίστησε... Ὑστερ' ἀπὸ

Κυριακή 17 'Ιουλίου 1927

χάμποις μέγας τον συνήθειον στον δρόμο σκυ-
 ρών ή άμυλητον, σά λυπημένον, ναρχεται γιά
 τή Νοσοκομείον μ' ένα καλάθι γεμάτο μπιλιές
 από γάλα γιά τήν άρρώστους... Ήταν άρρωστος.
 Δεν μπορούσε πιά να περιποιηθί καλά τήν άρ-
 ρώστους και τήν άνάθετον τήν μεταφορά τροφι-
 μων γιά τήν άρρώστους... Άρρώστους τον έβλεπα
 στην πόρτα του Δημιουργίου Πτωχοκομείου μας,
 αδύνατον και γλωμών. Κ' ένα καποινά πρωτό-
 θυμιάδι πού ουλέγει ή Μητέρα μου πώς πέ-
 θανε ο Βασίλης ο Νοσοκομείο στό Πτωχοκομείο.
 Ο Άγιος Λεμεσσό τον έθαψε μετά έξαιρετικής τιμής.

**

Ὁ Βασιλεὺς Μιχαήλδης γεννήθηκε ποιητής. Ἄν αὐτὸ ἦταν γιὰ ἄλλους ἀρετὸ, δὲ θὰ χρειαζόταν ἴσως νὰ ἀναφῇ πὼς τοῦ ἔλειπε καὶ ἡ στοχευμένη μόρφωση. Ἡ θέσι τοῦ Μιχαήλδου μέσα στὴν ἱστορία τῆς Διογενεῖας πρέπει νὰ ζητηθῇ ἀνάμεσα πρὸς λίγους ἐκείνους καλλιτέχνες ποὺ εἶχαν τὴν δύναμι ν' ἀγαλλιάσουν σὲ ἴδια ἐνστάσι ἢ ἀσχεδὸν τὰ εἰδη τῆς ποιήσεως. Ὁ Βασιλεὺς Μιχαήλδης, δὲ νηοῖτε βρῆσαι τὰ εἰδη αὐτὰ, ὅμως τὰγάγαμε χωρὶς νὰ τὰ ἔβρῃ. Δὲ θάινε ταύτης ἵπτερ του; Ἐγόρανε Λυρικά, Ἐπικά, Ἐλεγεῖα καὶ Σατυρικά τραγούδια. Σ' ἐλα δὲ τὰ εἰδη αὐτὰ πούγραψε εἶναι καταφασέστατα ἡ πνοὴ καὶ διὰδῃσι ἡ Δαματική. Περιεσφάρα προάματα θὰ πούμε παρακάτω στὴν ἀνάλυσι τῶν τραγουδιῶν του. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸ Λυρικό του τραγούδι, ἡ Ἀνεροδὰ πούναν γραμμένον στὴν ἰδιωτικῇ Κυπριακῇ διάλεκτῳ (ἔτσι γράφεισαν τὰ καλύτερα τραγούδια). Γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν ὁμορφίαν τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ πούμε μερικὰ πράγματα πρὶν νὰ τὸ παρουσιάσουμε.

Ὁ μῦθος τῆς Ἀνεράδας (Νεράδας) στὴν Κύπρο. — Ἡ πατριδα τῆς Ἀφροδίτης, τὸ Ὑλ'αυτὸ Ἀπόλλωνος, τὸ Κυνύρα καὶ τῆς Μίρρας, τῆς Ἀφιδνῆς, τῆς Ἀρδαφροῦσας, καὶ τῶσαν ἄλλων ὡριάνων καὶ διανοητικῶν πλάσματων τοῦ ἀνατολικότερου λαοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γῆς, δὲν παύει ὅμως σήμερα νὰ διατηρῇ καίτοις προγονικοὺς μῦθους, ποὺ δεικνύουν, μὲ μᾶρ προσεχτικὴ μελέτῃ τοὺ κανένας τοῖμ'α νὰ κάμῃ ἀπάνω στὴν ψυχροσύνη τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πῶς ἔχουν ἄμεσα τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τῆς πηγῆς τῶν εἰδωλοθηϊκῶν χρόνων, τῶν χρόνων τῶν ὧριαν προλήψεων, τῶν ματικῶν χρησμών, τῶν οἰονοσκοπῶν, καὶ τῶσαν ἄλλων ψυχικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ένας από τους πολλούς μύθους που βρισκόμαστε νήσων μεγάλη επίδραση πάνω στο λαό της Κύπρου, ιδίως των αγροτών, είν' ο μύθος της «Ανεράδας». Παραλείπουμε να εκθέσουμε εδώ σήμερα συγκριτικά μια μελέτη, που άνοιξανώσαμε στις 6 Μαΐου 1926, στο φροντιστήριο της Μέσης και Νεωτέρας φιλολογίας στο Λεσβαίο του καθηγητού κ. Νίκου Βέη, με την οποία διεικνύουμε την καταγωγή και την εξέλιξη του πηρέ ο μύθος αυτός στην Κύπρο μέχρι των ημερών μας, γιατί νομίζουμε πως αυτό αποτελεί μια ξεχωριστή μελέτη, ένα θέμα ανεξάρτητο από το σημερινό.

Περιηριζόμεθα μόνο στο να εκθέσουμε σε λίγες γραμμές το πώς φανταζόμεθα την Άνεράδα, όπως μᾶς ἔκαναν οἱ γιγαῖαδες μας κι' οἱ μητέρες μας να σχηματίζουμε τὴν εἰκόνα τῆς σιῆ φαντασία μας

Ενθὺς κοπέλλες, γαλανομαλλίς, λιγυροόχρους, μεγάλα, μακρὰ καὶ ξηπτεκα μαλλιά, στὰ κάπτασσαν ντυμένες, μὲ μιὰ ἀπάνταστα μελωδική φωνή, ᾄδον τραγουδώντας καὶ ξετροπαιεύοντας τὰ ὄμορφα πληγάκια τοῦ βουνοῦ. Παρουσιάζονται τὰ γεωγραφικά στρώματα βερδία, πάντα στὰ ποτάμια καὶ ἀεμφοῦν δασερά. Κυρίως βγαίνουν μέσα ἀπὸ τὶς ἀσπίδων ροδωδάνες (ροδοδάφνες) ποὺ φυττώνουν σὲ ὅρες ποὺ ποταμίζω. Ὁ κυνηγὸς ποὺ βγαίνει τὴν νύκτα στὸ λαγὸ, πολλὲς φορὲς διηγήθηκε μὲ τρυπὸ τὸ φανερώματι τῆς Ἀνεράδας. Τὴν εἶδε! Τὴν ἄκουσε νὰ τὸν φωνάζει!... Ἦταν τόσο ὁμορφὴ ποὺ πίστεψε στὴν ἀπατηλὴ ὁπτασία. Πῆγε νὰ τὴν πλησιάσῃ... Μόλις πλησίασε... ἄλλωτος τὸ χροὶ τοῦ... Ἔνα Φορορ! Ἀπὸ ἔξω ἦταν ὁλοῦ ἕνας ἄγγελος... Τὴν ἔχασε... Ἄλλη φορὰ δὲν πάει στὸν βουνό... Ἄλλοτε...

— Παιδί μου είσαι ὁμορφος, μὴ βγαίνεις στὸ
λαγὸ τὰ βράδια :

— Παιδί μου εἶσαι ὁμορφος.. κι' ἄλλοῦ ἂν πᾶς
θὰ τὴν ἰδῇς καὶ πάλε.

Ὁ νέος ὅπου καὶ νὰ πάη θὰ τὴν συναντήσῃ.
Εἰν' ὁμορφος καὶ δὲν γλυτώνει ἀπὸ τὰ μάγια της.

Ὁ νέος, ὁ ὁμορφος ὁ κυνηγός, ἄκουσε ἄλλωστε καὶ τὸ τί ἔπαθε ἕνας ἄλλος ταξιδευτὴς τὸς

Κ' ἐκεῖνος δὲν ἄκουε τῆς γιαγιᾶς του. Καὶ ξέ-

Ἄπ' ὃν ἀκούει τοῦ γονεῖοῦ παραγωνιᾶς κοιμᾶται.

Ὁ νέος γλύτωσε ἀπὸ τὴν Ἀνεράδα, γιατί ἡ για-
γιά του, ἔκανε νυκτερινὴ παράκλησι στὴν Πανα-
γία τῆς Πύλης.

Ἄλλοι δὲν γλύτωσαν...Μόλις ἄπλωσαν τὸ χέρι
νὰ τὴν ἐγγίσουν καὶ κείνη χάθηκε ἀπὸ μπρός
τους, τρελλάθηκαν, κι' ὕστερα πέθαναν ἀπ' τὸν
καύμῳ.

Πολλές μητέρες θάχασαν τὰ ὄμορφα παιδιά τους, τὸν ἄνδρὸ τοῦ γάμου τοῦ ἀπὸ τὸν ἀπέθανον πατέρα ὡς Ἀνερράδες.. Τοιῶν τὰ ἐκφορᾶσι τὴν ὑπόσπιν πὸς τὴν ὑβριστικὴν ἐκείνη δομοκασία ποὺ δύνουν εἰς τὰ χωρία κυρίως σὲ διάφορους κακὰς γυναῖκες ποὺ φέρουν καυστροφὴν σὲ πατρικὸν τοῦ σπῆτι ἢ σὲ σπῆτι ποὺ θὰ μποῦνε, αἱ τὲς ὁποῖες ὀνομαζοῦν— Ἀνερράδες— δὲν θάνα ἄσχετὴ μὲ τὰ κακὰ ποὺ φέρουν οἱ Ἀνερράδες ὅς ἐνα τόπο.

— Ἡ γυναῖκα αὐτὴ κατάντησε ἡ Ἀνεράδα τοῦ χωριοῦ μας.

— Δὲν τὴν κυττάς, ἀπ' τὴν κακία της ξάρωσαν τὰ μάγουλά της. Ζητάει νὰ φάη τὴν γειτονιά... (Καὶ ἡ γυναικα αὐτὴ σημειώτεον δὲν εἶναι καθόλου ὥραϊα. Εἶπαμε ὅμως πὺς παίρνει τὴν ὀνομαστία ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα πὺ φέρνει ἡ Ἀνεράδα).

Ὁ Μῦθος πηγὴ ἐμπνεύσεως. — Ὁ ἄνθρωπος ποιητὴς εἶναι βγαλμένος μέσα ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον ζῇ, κινεῖται, γαucheῖται, καὶ λυπεῖται. Τέτοιον ὄντας ἐν φορτωμένη τῇ ψυχῇ τὸν ἀπ' τὰ γήσινα λαϊκὰ σπλάδια. Ὁ μῦθος τῆς Ἀνεράδας, ἄδολος βροσκοῖται μὲ τὴν σεισθηδονίαν τοῦ οἰζμήνου. Ἐχεῖ στο νευρικό σύστημα νὰ ρέουν χυμοὶ φλέβας ἀνθρώπινης, δὲν τὲς ἔχουν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Συνήθως τὲς φλέβες αὐτὲς τὲς λένε ποιητικὰς. Νομίζει πὺς εἶναι πιστεύει καλλιτέρα νὰ λέμε, πὺς εἶναι τῆς Ἀνεράδας ὁ ἴδιος. Βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν συνηθισμένη θεωρίαν τῆς φύσεως. Ὑπάρχει γὰρ τὴν σιγὴν ὁ ποιητὴς μας τώρα. Ἀνῆκε ὁλοὺς ψυχῇ τε καὶ σώματι στὴν σιγῇ. Ζῇ γὰρ τὴν σιγῇ, συγκινεῖται, κλαίει, θρηνεῖ, τρομαεῖ, ἀγκομαχεῖ, πηδεῖ, νὰ ντεῖται, καὶ αὐτὰ ὅλα μέσα στον κύκλο τῆς σιγῆς. Ἐρεῖ παραδοθῇ στὴν ἀμοση συγκρούσει τὸν παθόν ποὺ τοῦ γεννᾷ στὴν ψυχῇ μὴ λαϊκὴ πρόληψη, ποὺ καὶ ὁ ἴδιος τὴν πιστεύει, γιὰ τοῦτο

είναι βαθεῖα ριζωμένη στὴ συνειδήσει τους. Ἡ
αίσθησις δὲν τὸν προσβάλλει καὶ νὰ γίνει πρωτοπα-
στεύς. Δὲν μοιάζει μὲ τὸν ἄλλον στιγματὸν τῆς
αἰσθητικῆς προσβολῆς. Αἰσθάνεται μὴ ἀνάγκη
νὰ τὸν βιδίξει. Διακρίνει κανένας ἀμέσως τὴν
συγκέντρωσι τοῦ κατὰ τὴν ἑντασί γιὰ τὸν
σκοπὸ. Εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς καλλιτεχνι-
κῆς ἰδιοσυγκράσιας. Νοιώθει ἐν ἀκαταπόνητο
ὄντο νὰ τὸν κλαίρῃ. Τοῦ λέει, τὸν διατρίβει
νὰ τραγουδήσῃ, νὰ λάβῃ. Θέλει νὰ τραγουδήσῃ.
Θέλει νὰ πῇ ἐνα σκοπὸ. Δὲν ξέρει νότες... Δὲν
ἔχει μουσικὴ... Κι' ὅμως πρέπει νὰ τραγουδήσῃ.
Πῶς; Μὴ ποῦ τῷ ποίησι; Πινακιστῇ; Ἰσως εἴη τοῖς
εἰνὸς ὁ Πίνδαρος; Πῶς τραγουδοῦς; Δὲν τὸν ξέρει...
Κι' ὅμως, ἀνάγκη νὰ τραγουδήσῃ... Καὶ χωρὶς νὰ
ζητήσῃ ὑπόθεσι, ῥηθε μονάχη τῆς, χωρὶς νὰ ζη-
τιανεύῃ λέξεις, παίρνει, χωρὶς νὰ σκεφθῇ ποῖος
στίχος ἁρμόζει, παίρνει ἀπ' τοὺς ἀγνώστους...
Ἐπει δὲ μιλῶς ὁ ἴδιος ὅς ἐνα φίλο του γιὰ τὸ
φαινόμενον τῆς Νεράιδας... Εἶναι τρομαγμένος
ἀπ' τὴν ὁμορφίαν τῆς, εἶναι πληγωμένος σκαλῶς
τοῦ ποθοῦ τῆς ἀνύπαρκτης ὁμορφίας τῆς. Ἡ ψυχὴ
τοῦ χατῆρῃ, τὸ λογικὸ του, ἐνῶ θίγεται πε-
ταεῖ ἀπὸ αὐτὴν, βλέπει κάποιου ἀόρατου στούς ὕψους
σημεῖα, παρακολουθεῖ μὴν εἰκόνα πὺν δὲν σέρνει
μὴ τὴν ὁμορφίαν τῆς θεία; Ἐρεῖ ποῦς ἡ ἔκτασι
αὐτῇ εἶναι κατὰστροφικὴ... Ληγεται... μὰ ὁ νοῦς
τοῦ εἶναι πάντα ἐκεῖ... Ἀεὶ πῶς ὅπου δὴ τῆς Νε-
ράιδας;

καὶ πογυρίζω μὴ μὲ δοῦν,

μά ο νοῦς του είναι πάντα εκεί...Διηγείται...Κι' ἡ διήγησή του ἐν' ἑνὰ τραγοῖδι ἀυθόρμητα, βγαλμένο καὶ κλεισμένο μέσα στὸ δέκα ἐξάστιγχοι στροφεὶς αὐστηρότατα δεμένες μετ' ὁν ὀχτασύλλαβο στίχο. Μέσα στὸ τέτοιο αὐτοσηρὸ σύνδεσι ὀχτασύλλαβο στίχου ποὺ προσεβίη κατάλληλῃ καὶ θαυμασμῷ ἡ φρασικότητά του κραταίει ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος ἡ δραματικὴ διήγησή του. Ὁ Μύθος βγαίνει ἀπὸ τὴν Κύπρο. Προέτα να μι-

ΜΠΕΧ ΑΜ.— «Ἱστορία τοῦ Βασιλέως Δαυΐδ»
(Μουσείον τοῦ Λούβρου)

ΧΑΝΣ ΚΡΑΝΑΧ.—Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος
[Μουσείον τοῦ Λούβρου]

λήση μίαν γλώσσα που βγαίνει απ' την ίδια ψυχή που βγήκε κι' ο μύθος. 'Η γλώσσα είναι η ιδιοματική Κυπριακή, που την μεταχειρίζεται με πρωτοφανή τέχνη. 'Ομοίος του ως τα τώρα δεν φάνηκε στην Κύπρο. Τό τραγουδί γεννήθηκε.

Η ΑΝΕΡΑΔΑ

Στη χώρα π' αναγνώστηκα
τζιαι κόμα αναγνώστημον
τζι' άρσιονεμ νάγκων νά λαχτώ
τότες εξηγήθηκα
τά ζώδια τζι' εν έχώννουμον
τζι' εξέβηκα νά διανεφτώ.

Σε μιαν ποταμοδιάβαση
μιάλ λισρήν έσοίστηκα
νέιν καλ' η σταλαμή!
ούλα τ' άρσιον είν τόν τοοκόν
ό άραος έπιάστηκα
άνταιμ πιαστή μσο' την νομήν.

'Αντάμ με είδεν έφεξεν
τζι' ό νοός μου έφεντίσστηκε
τζι' έφάνην κόσμος φωτερός.
'Αντάμ μου χαμογέλασεν
παράδοσιος έπιάστηκα
όμπρός μου τζι' έμεινα ξερός.

Ενός τό πιά μου έχασα
τόν κόσμον έλπομένηα
τζι' έμεινα χάσκοντα βουχτός.
Είπεμ μου, "Ελα, κλούθα μου
τζιαι πού καργιάς έπιοησα
τζι' έκλούθησα της ό χαντός.

Λαόνια, κάμπους τζιαι βουνά
άντάμα έδκιαβήκαμεν
γεμάτ άνθους τζιαι άγκαθέρα
ή σεράτα δέν έτέλειωνεν
τζιαι δέν άποσταθήκαμεν
ήτοιγ γιάλ λόον μας χαρά.

"Εγερμεν μέν τζιαι χάση με
τζι' έρεμα μέν τζιαι χάσω την
τζιαι μέν της πό τζιαι μέμ μου πη
έδύρουεν την έκαυχουμον
τζι' έρεμα μέν τζιαι πάσσω την
τζιαι γαίνουμεν τζι' ό δνκό στρατή.

"Υστερα σιάν παράδοσιον
εναβ βονόν έφτάσαμεν
τζιαι πάνω τζιαι έκλάμαμεν
άντάμα τζι' έγελάσαμεν
μέσα στούς μούσκους του βονουό.

Λαλέ μ, —άν είσαι πέρκαλλος
τόρα πκόν μείνε δίγους μου
τζιαι σου άρέσκ' έτσι ζωή
ός σου έσπολ' ναχ, γάχαγον
ίαία ν'οισα τό σιηθος μου
πώς άλλονάκον νά ραή.

Είπεν, τζι' έγινην άραντη
έντός π' όμπρός μου χάθηκεν
σιάν άνεμος περαστικός
δράν η καρτούλλα μου
έντός ό νοός μου σιάτηκεν
τζι' είμαι πού τότες ζητηγός.

Οί πλήξες πού με τρώσαν
άκόμ' ν' άφανέστωες
τζι' είν τά πουλιά πού τζηλαδούν.
'Εοσιε πού τότες έπον ιδώ
τές άνεράδες, τρώμεν τες
τζιαι πογριζώ μέμ με δούν.

"Αν τολμούμε νά τό μεταφράσουμε σέ στίχους,
αυτό δε σημαίνει πως έμεις πρώτα δεν πιστεύουμε
στο δύσκολο κι' αδύνατο της απόδοσης όρισμέ-
νων κυπριακών λέξεων στην δημοτική μας γλώσσα
(όπως π. δ. χ. τό έσοίστηκα, τό μεταφράζουμε
έσοιστήκαμε=φωβήθηκα) ένώ τό κυπριακό, σημαί-
νει—μόλις την είδα, είδα την οσία της κλπ.), αλλά
τό κάνουμε πρὸς πληρεστέραν κατανόηση τοῦ στί-
χου τοῦ τραγουδιού αυτού, ἀπό όσους δέν ξέρουν
την κυπριακή γλώσσα.

Η ΝΕΡΑΪΔΑ

Στην χώρα π' αναγνώστηκα
κι' άκόμη αναθεφρόμουν
κι' άρχίζα, λίγο ν' άνδρωθώ
τότες εξηγήθηκα
τά στοιγία, κι' δέν κρυβόμουν
κι' έβγαίνα γιά νά περπατώ.

Σε μιαν ποταμοδιάβαση
μιάλ λισρή έσοίστηκα (είδα)
πού νά καίγονταν η σιγμή!
καθώς τ' άρσιον μσο' τόν τοοκόν (άγκλίσσα)
ό άραος έπιάστηκα,
όνας πιαστή μσο' την νομήν.

"Όνας με είδεν έφεξε
κι' ό νοός μου έφεντίσστηκα (θόλωσε)
κι' έφάνην κόσμος φωτερός.
'Όνας μου χαμογέλασε.
παράδοσιος έπιάστηκε
όμπροστά μου, κι' έμεινα ξερός

Ενός, τόν νοό μου έχασα
τόν κόσμο έλπομένηα
κι' έμεινα χάσκοντα, βουβός!
Μου είπες:

"Ελα, κλούθα με...
κι' από καρδιάς έπείσασα
κι' άκούωσα την ό χαλός.

Νταμάρια, κάμπους και βουνά
άντάμα έδκιαβήκαμε
γεμάτ άνθους κι' άγκαθέρα
ή σεράτα δέν έτέλειωνε
και δέν άποσταθήκαμε
ήτον γιά μās όλο χαρά.

"Εγερμε, μη και χάση με
κι' έρεμα μη και χάσω την
και μη της πό και μη μου πη.
την δίαγα, καίγμουνα
κι' έρεμα μη και πάσσω την
και γαίνουμεν κι' ό δνκό στρατή.

"Υστερα, σιάν παράδοσιον
ενα βοννό έφτάσαμε
ηηλό ως τάση τ' όδρανού.
Κεί, πάνω κεί έκλάμαμε
άντάμα, κι' έγελάσαμε
μέσα στούς μούσκους του βονουό.

Μου λέγει:
"Αν είσαι πέρκαλλος,
τόρα πιά μείνε δίγους μου
άν σου άρέσει έτσι ζωή
κι' άρσιονεμ ενα γάχαγον
ίαία ν'οισα τό σιηθος μου
πώς παρ' όλλο νά ραή."

Είπε: Και ξαφανίστηκε.
έντός π' όμπρός μου χάθηκε
σιάν άνεμος περαστικός.
Ράγιος η καρτούλλα μου,
έντός ό νοός μου σιάτηκε
κι' είμ' από τότες "κοιτακός."

Οί πλήξες πού με τρώσαν
άκόμ' είν' άφανέστωες
κι' είν τά πουλιά πού κελαιδούν.
'Εχει από τότες έπον ιδώ
τές "Ανεράδες τρώμεν τες
κι' άπογριζώ μη με δούν."

"Αν είν' αλήθεια έκείνο πού λέγεται, πώς, μέσα
από τες φοβερές δυνάμεις πού η φαντασία ενός
λαού δημιουργεί, γιά νά λατρεύη, ν' αγαπάη, νά
μισή και νά φοβάται ύστερότερα, βρίσκει κανέ-
νας την πηγή του πραγματικού λυρισμού, τότε
βέβαια, θάχω τό δικαίωμα νά πώ πως στό τρα-
γουδι αυτό του Μιχαηλίδη ό λυρισμός βρίσκεται
στην πραγματική του μορφή με την λαοσική
έλληνική του όψη. Καθάρα μπορεί κανένας νά
διακρίνη την πρωτόγονη λυρική διάθεση, πού γιά
νά έκφραστή σ' όλη της την γοαμική έπρεπε νά
τραγουδιέται «πρός λήραν ή κατά μικράν έπέκα-
σιν πρὸς άλλο τι όργανον».

Κι' άν άκόμη είν' αλήθεια, κι' έτσι πρέπει
νάβαι, πως τό πιο μεγάλο σημείο στό όποιο φτά-
νει ή λυρική ποίηση, είν' έκείνο κατά τό όποιο
γίνεται μιá μετάβασι από την άπλή έξωτερικευσι
τόν συναισθημάτων τού ποιητού σέ στίχο, πρὸς
τήν δραματική παράστασι, τότε δίκαια, θά ίσχυ-
ρισθώ πως ό ποιητής μου άγνιστό τό σημείο τοῦ
μεγάλου λυρικού. "Ότι στό λυρικό τοῦτο τραγουδί
του, είναι καταφανέστατη ή δραματική διάθεση,
ή τραγική πνοή, είν' έκτός συζητήσεως. 'Εν τού-
τοις θά έπιχειρήσουμε νά δείξουμε τά κυριώτερα
αυτά σημεία.

"Αν έπιχειρούσα νά ανάλυσω τόν στίχον του,
έτσι άταγγέλοντάς τον, θά έπρεπε πρώτα πρῶτα
νά λάβω όπ' όψι μου την ψυχολογική κατά-
στασι πού βρίσκεται έκείνος πού διηγείται τό
φανέρωμα της 'Ανεράδας. Τοῦτο βέβαια προϋ-
ποθέτει βαθεία γνώσι της προλήψεως αυτής,
πρώτα, κι' ύστερα την έπίδρασι, την έντασι της
επίδρασεως πούχει ό μύθος στη ψυχουσύνθεσι τοῦ
λαού πού τόν δημιουργήσε. 'Υποθέτουμε δι' γνω-
ρίζουμε τόν μύθο, άφού είναι δυνατό νά τόν πι-
στέψουμε κάποτε άν δέν έξακολουθούμε νά θέλουμε
νά τόν πιστεύουμε και σήμερα. 'Ο στίχος τοῦ
ποιητού μας είν' έξοχα κι' ευστοχιστάτα πετυχη-
μένος. Κανένας άλλος στίχος δέν ήταν δυνατό τ'
απόδοση δραματικά, ήχητική, άρμονικά τά συ-
ναισθημάτα έκείνα πού γεννιούνται σέ νέο πού
είδε την 'Ανεράδα Είπα, άν έπιχειρούσα νάν τόν
άπαγγείλω θάκανα ατέες τες διακοπές..

Στ' .η.χ...χώραν... π' άνα... γιάθηκα
... κόμα... άνα... γίνωννουμονου
κ.λ.π. κ.λ.π. κ.λ.π. κ.λ.π.

"Υστερα, οί συχνές έκείνες έπαναλήψεις πού
συνδέσμου καί,

"Εγερμε... μη και χάση με
κι' έρεμα μη και χάσω την
και μη της πό και μη μου πη
την δίαγα, καίγμουνα

κι' έρεμα μη και πάσσω την
και γαίνουμεν κι' ό δνκό στρατή

έχουν τόσο μεγάλη ψυχολογημένη θέσι, πού δέν
άφίνουν κανένα μελετητή τών τραγουδιών τού
άσυγκίνητον. Κι' έχουν θέσι περισσότερο μέσα
στό στόμα ενός τραγικού ήθοποιού παρά άπάνω
σ' ένα ξερό χαρτί πού θά διαβαστή τες πιο πολ-
λές φορές από τούς πιο πολλούς έτσι ξερά, πεζά,
κι' άμελέτητα.

Μιά έπισταμένη μελέτη τοῦ τραγουδιού αυτού
τοῦ Μιχαηλίδη, και μιá καλή προσοχή σιά όσα
παρακάτω θά έκθέσουμε γιά τά 'Επικά του τρα-
γουδία θά με δικαιολογήσουν έπιτερόντας μου
κι' όλας νά δώκω τόν χαρακτηρισμόν έκείνον πού
ό Ψευδοπλούταρχος δίνει σιά τραγουδία τού θεού
'Ομήρου έν (Vie d' Homère, p. 213), και γιά τά
ταπεινά τραγουδία τοῦ φτωχού πού ποιητή Βα-
σίλη Μιχαηλίδη, λέγοντάς τό «Συνελόντι δέ είπειν
ότι σὺδέν άλλο άλλ' ή δράματα αὐτοῦ ἐστὶ τὰ
ποιήματα».

(Έχει συνέχεια)

KYP. M. KAPAMANOZ

ΔΙΗΓΗΜΑ HENRI BACHELIN

Ο ΛΙΠΟΤΑΧΤΗΣ

"Ήταν πολύ εύκολότερο άπ' ότι θαροῦσε.
Τέσσερις και μισή τό πρωί. 'Αχομήποτε ά-
πλούστατα τό όπλο του σέ μιá γωνιά της κοι-
τιάς, κρέμασε τη γονιότη γκαζίνα, μάλλινη κάπα,
—ήταν δεκάξη Δεκεμβρίου—έβγαλε από πάνω
του τή φυσικοκοθήκη, και δίγους ταμπούρο και
τρομπέτα τώστρινε γιά τό σταθμό. "Έλεγε σάν
έναντό του:

— Θά περάσω στό «Συμβούλιο» γιά έγκατά-
λειψι θέσεως; Τρέχω τόν κίνδυνο νά όνομαστώ
λιποτάχτης!

Μά όστόσο περπατούσε. 'Ήταν κάτι άνώτερο
άπ' τή θέλησί του, έπρεπε χωρίς άλλο αυτό τό
πρωί, νά γυρίση στό χωριό!

'Ο Μιζάν έγκατέλειπε τή θέσι του! 'Ο Μιζάν
πού ήτανε πρότυπο στρατιώτη, ό Μιζάν πού με
τήν αδιάκοπη φροντίδα τού ιματισμού του, με τή
πάντα γυαλισμένα του πεσιά είχε πάρει τόν πε-
ρασμένο μήνα, τά γαλόνια στρατιώτη πρώτης
τάξεως! 'Ο Μιζάν, πού στην επιδιώκησι, ό λο-
χαός ποτέ δέ σταματούσε μπροστά του, γιάτί
ήταν βέβαιος πως δέ θάρσινε τίποτε νά τού
κατακρίνη! 'Ο Μιζάν πού ποτέ κανένας άνώτε-
ρος δέν μπόρεσε νά βρή εύκαρία γιά νά τόν
τιμωρήση, και πού εκήρυττε μ' όλη την ύπερη-
φάνεια της άπλής του ψυχής:

— 'Εγώ, δεκαπέντε μήνες τώρα πού βρίσκομαι
έδω, δέν φυλακίστηκα ούτε μιάν ώρα!

Αυτός ό Μιζάν, σάν κοκοφύλακος, σάν αλήτης
τόν φυλακών, λιποταχτούσε... άπλούστατα!

Γι' αυτό, θάταν βέβαια κάποια έκδήλωσι τρέλ-
λας, και δέν μπορούσε νά είνε υπεύθυνος αυτός.

"Επειτα, τού ήσαν όλα βολικά γιά νά λιποτα-

χτήση.
'Ο υπάλληλος τού στολμού, μισοκοιμισμένος
ως φαίνεται άκόμα, τού έδωσε τό εισιτήριο δι-
χως νά τού ζητήση καν την άδειά του. 'Ο Μιζάν
πέρασε στό σταθμό. 'Ακριβώς τό τραίνο παράγε-
σε πέντε λεπτά. 'Από έλληνικη χροιά, ποτέ δέν
είχε γυρίσει στό χωριό από τότε πού πήγε στό
στρατό, και μήνες τώρα, μάζεψε πενήντα πενήντα
τά τέσσερα φράγκα πού τού χρειαζόντανε γιά τό
ταξείδι, μαζί με την έπιστροφή. Τού φάνηκε πως
πολύ λίγος κόσμος περιέμενε τό τραίνο. 'Ανέβηκε
σ' ένα διαμερίσμα πού δέν ήταν κανένας. Θάλεγε
κανείς πως αυτό τό τραίνο έφευγε άποκαταστά-
γιά τόν Μιζάν.

Περάσανε, τό τραίνο κι' αυτός, μπροστά στό
στρατόνα μά σέ κάποια άπόστασι. 'Ο Μιζάν δέν
τόν είδε εξ αίτίας της νύχτας, μά τόν μάντεψε.
Είχε μάλιστα την φαντασία της σκοπιά του άν
την έγκαταλείμενη. Ρωτούσε τόν έναντό του άν
είχανε καταλάβει κούλας την άναχώρησί του, άν
είχαν είχαν άντικαταστήσει. Μ' αυτά δέν τόν ενδιέ-
φεραν και πολύ. Προσπάθησε νά ιδί, άνάμεσα
άπ' τό εζάμι, τ' άσπρα άπ' τό χιόνι τοπία, μά
ή νύχτα ήταν ολόμαυρη. Τότε ό Μιζάν έσπάλ-
θηκε στό κάθισμα και κοιμήθηκε. Είχε μεγάλη
ανάγκη.

Ξύπνησε άκριβώς στό σταθμό πού έπρεπε νά
κατεβή. Στ' αλήθεια, ήταν πολύ τυχερός. 'Η
αυγή άρχισε νά χαράζει πάνω σιά χιόνια. Άνά-
τρηλασε. Τά πόδια του ήταν παγωμένα, μά τ'
έξοταν γρήγορα, γιάτί περπατούσε τώρα με τ'
μυαλιστό όχημα γιά νά φτάση τό ταχύτερο σπι-
τι του. Είχε δέκα χιλιόμετρα νά περάσθ! Μά σάν
νά είχε φτερά σιά πόδια, έφτασε σχεδόν άμέσως
στό χωριό, και βρέθηκε μπροστά στη καλή
του. Τό σκυλί βρισκόταν έξω άναζητώντας καί.
Τόν άναγνώρισε άμέσως, άν και φορούσε στρα-
τιωτικά, και δέν τόν γαίγισε.

— Καλέ σύ 'σαι Γιάννη; είπε ή γρηά ξαφνια-
σμένη. Πώς ήταν αυτό; Είγες γράφει πως θάρ-
χόσουνε τά Χριστούγεννα!

— Νά πού 'γινε, άπάντησε, κ' ήρθα πιδ γρη-
γορα. Τή φίλση σά δυό μάγουλα, και τόν πα-
τέρα τού σά ένα μόνον. 'Επειτα πρόσθεσε:

— Κ' ήρθα γιά πέντε μέρες!
Γιατί έπρεπε.— ό Γιάννης Μιζάν είξερε τή δου-
λειά του! την πέμπτη μέρα, τ' άργότερο τά με-
σάνητα, νά παρουσιαστή στό τμήμα, και νά δώση
τό «παρών».

Τό καλόνι δέν είχε αλλάξει. Πάντα τό ίδιο
ζώτι πού ή φωτιά του δέ σβύνει ποτέ, ούτε τόν
'Ιούλιο και τό γέριχο ρολόγι, πού θά πεθάνη ίσως
μά μέσα όταν θά σιμάνη ή ώρα του. Ξανάειδε
τό τραπέζι, πού στη μιá του γωνιά, ήταν σαρια-
σμένες οι ίδιες κατασρόλες, και τό καρβέλι τό
μεγάλο πού βαστά δέκα ολόκληρες μέρες.

Αυτά τού φάνανε γιά την ώρα. 'Ήταν εύτυχι-
σμένος. Δέ λημονούσε πως είχε έγκαταλείψει τή
θέσι του, μά, πρόημα παράξενο! αυτός, ό Μιζάν,
παίτανε πρότυπο στρατιώτη, έμενε άδιάφορος γιά
τή πράξι. 'Η εύτυχία του σχημάτιζε μιá μάζα
πλην τόσο, πού τίποτε δέν μπορούσε νά την
διαρρήσει.

'Ο γέρος τού είπε:

— Λοιπόν έτσι, πήρες τά γαλόνια; πόσο θά
κόπιασες γιά νά τάποχτήσης!

Δέν μπορούσε νά τό συνηθίση άκόμα, πως ό
Γιάννης τού πηρε τά γαλόνια. Συνταγματάρχης
νάε γινε, ό γέρος δέ θά τόν θαύμαζε περισσό-
τερο. 'Ήταν ύπερήφανος γι' αυτόν.

'Εγαν την πρωινή τή σούπα μαζί τους. Την
βρήκε πολύ καλντένη από τή σούπα τού στρατώνα,
πού δούσασ την έτρωγε συνήθως μ' εύχαρίστησι.

Έκπαι είπε:

— Τώρα, δά πάω νά κάνω ένα γύρο, νά ιδώ
όπως γυρομύσ.

'Εγανε τώρα καλά. Μπροστά στίς πόρτες τό
χιόνι είχε λιώσει λιγάκι, γιάτί άδειάζανε πάνω
του τενεκέδες με ζεστό νερό. Οί δρόμους είχανε
βγή έξω, μά τών πετεινών δέν άκούόντανε πολύ
τό κρέμα.

Πήγε πρώτα στούς Πρεζεργμαίν, γιάτί αὐτοί
είχαν μιá κόρη της ηλικίας του, πού ήταν, άς
τό πουμε έτσι, ή μέλλουσα άρραφονοστακιά του.
Σκέφθηκε πως θά της κάνανε έντύπασι τά γα-
λόνια του. Έκείνη φώναζε σάν τόν είδε:

— Καλέ! Νά ό Γιάννης! Θαροῦσα πως θάρ-
χόσουνε τά Χριστούγεννα!

Της άπάντησε όπως και στη μητέρα του. 'Ο
Πρεζεργμαίν ήθελε από τό βάθος της αλήθς,
και δέ έσπρε τή χέρι. 'Υστερα ήπιαν ένα ποτηράκι.

Κι' ό Πρεζεργμαίν τού είπε καλώς και ό πατέ-
ρας του.

— Λοιπόν τά πήρες τά γαλόνια;

— Άν τή χαρά γίνηκε κόκκινος σάν τά δυό του
τά γαλόνια. 'Επειτα πήρε γύρο τά σπία. 'Ο
γέρο Θαρές τού είχε πη άλλους:

— "Όταν θά γυρίσης, μὴν ξεχάσης νά μου φέ-
ρης ένα πακέτο καπνο φινό!

'Ο Μιζάν τού έφερε τό πακέτο, κι' ό Θαρές
τόν τήναισε. Μ' αυτά τά χρήματα άγόρασε
έπειτα «ένα πακέτο φθινό» γιά τόν έναντό του.

Αυτή ή πρώτη μέρα πέρασε γρήγορα, πολύ
γρήγορα.

Γίσιος τή νύχτα, δηλαδή κατά τίς πέντε. 'Η
γρηά τού είπε:

— Επειδή θάσαι κουρασμένος, θά φάμε τή
σούπα τώρα, κ' έπειτα θά πλαγιάσουμε.

Μόλις καθήσανε στό τραπέζι, γτύπησε ή πόρτα.

— Κάποιος θάγεται γιά νά σέ δῇ! είπεν ή γρηά.

Πήγε ν' άνοίξῃ. 'Ο Μιζάν γύριζε την πλάτη
στην πόρτα. Ένας χοροφύλακος μήνης, και πλιν
πορτσάρι νά φωνάξη τόν έπιασε άπ' τό μπρά-
τσο. Ξεπετάχτηκε, θέλησε ν' άμυνθῃ, μά βγαί-
νοντας άπότομα άπ' τ' όνειρό του, βρέθηκε στη
σκοπιά του μπρὸς στόν άξιωματικό πού τόν σκου-
τούσε λέγοντάς του:

— 'Ε! παλληκάρι μου! Είσαι φρουρός και
κοιμάσαι! Και είσαι και στρατιώτης πρώτης τά-
ξεως! Έμπρός! 'Ορατία τά καταφέρνεις!

'Ο Μιζάν έτρεμε όλος, όχι βέβαια άπ' τό κρύο...
είχε μάλιστα όλο, όχι βέβαια άπ' τό κρύο...

Τούτη τή φορά φοβήθηκε σ' αλήθεια πως θά
περάσθ άπ' τό συμβούλιο...

Κι' στρατιώτης έπείθε, ό παραδειγματικός, πού
περπατούσαν έπειδή ποτέ, ότε γιά μιάν ώρα
δέ φυλακίστηκε, πέτοσε στόν έβρομο ούρανό όταν
είπαθε πως θά τή ξεγλύτωσε, έπειδή ήταν τό
πρώτο του παράπονο—μ' έξη μέρες περιορι-
σμο, και στέρησι τού Χριστούγεννα. Στέ-
ρησι έδόδω! Μά δέν πήγε στό χωριό! Δέν τ'
ξανάειδε όλα: 'Απλή ψυχή ός ήτανε, παρηγορή-
θηκε εύκολα και γρήγορα. 'Όταν έληξε ή ποινή
του πήγε στό ταχυδρομείο κ' έστειλε τέσσερα
φράγκα στούς γέρους του, γιά νά γιορτάσουνε τά
Χριστούγεννα, και κράτισε αὐτός τά πενήντα λε-
πά γιά ν' άγοράσῃ τό βράδυ της παραμονής ένα
πακέτο φινό καπνό, άφού τό γέρο Θαρές δέν τόν
είχε δῇ παρά σ' όνειρό του.

Μετάφρ. ΜΥΡΤΩΤΙΣΣΑΣ

ΤΑ ΜΝΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΛΥΒΟΥ

"Όταν άκούσαμε πιά τό παράγγελμα «είς θέ-
σιν άπάροσος» και είδαμε τό γέρο ναύκληρο ν'
άνεβαίνει στό καπνιστή γιά νά έπιστατή στην
άνέλκυσι της άγκύρας, από τά σόματα όλων μας
άργισαν νά πέφτουν σάν χάνδρες από κομπολόι
οί βλαστήμιες κ' οί βουσιές. "Όσην ώρα έκανε νά
ξυμπουκάρη ή «Λόγχη» από τό λιμάνι και νά
τραβήξη σ' άνοιχτά, τόσην ώρα βαστούσαν κ' οί
βουσιές. Κάτω από τά πόδια μας και όσο βα-
τούσαν τά μάτια μας, ή θάλασσα άφριζε και
μούγκριζε και μοιρολογούσε.

— Μωρέ εδάλεξαν τόν καιρό και την ήμέρα,
έλεγε και ξανάλεγε, ένας πτυχιούχος άρμενιστής
πού έκρουτιέτο γερά από ένα χαλά τού μπαλαού-
ρου γιά νά μὴν τόν πάρη ή θάλασσα. 'Ακούς
έκει νά μās ξεσκαρίζουν από τόν Πειραιά παρα-
μνη Πρωτοχορνιάς και νά μās στέλνουμεν μ' αυτή
τή σέσουλα και μ' τέτοιο μπουρίνι στοῦ διαβό-
λου την οδρά...

"Όταν είναι κανένας στό ναυτικό, όλα νά τ'
περιμένη, άπαντούσαν άλλες φωνές. Στέκεται ένα
δευτερόλεπτο στή θέσι της ή ούδ' τ' άλλόγου, νά
σταθούμε και μείς σάν τόπο μας...

— Και νάλεγε κανένας, πως θάκανα "Αη Βα-
σίλη σπiti μου, μουμυούρισε και πάλι ό άρμενι-
στής. Μωρέ τιχη! Φου!

Κάποιοι άλλοι θέλησαν νά άστειευθύν και νά
περάσουν τόν άρμενιστή, και ό ναύτης πού έκανε
χρήη καρμάρτσι στούς άξιωματικούς έδήλωσε με
καλά πληροφορημένο και σοβαρό ύφος πως τό
καράβι δά έμενε φυλακίδα έξη μήνες στη Μυτι-
λήνη, γιάτί τά πράγματα με τόν Τοῦρκο πάλι
έδőlωναν.

— Μωρέ άντε χάσου, Μαρίνα, έκανε ξεχειλισμέ-
νος από θυμό ό άρμενιστής. Βάλε ποδιές κ' έλα
νά σέ καρμαρώσουμε.

Τέσσερες ώρες ταξείδι κ' ούτε σράντα μιία
δρόμο. Κόντρα ό καιρός και κόντρα ή θάλασσα.
'Ο μηχανές έδούλευσαν «πάση δυνάμει» και τά κα-
λάνια ήτο κίνδυνο νά σπάσουν από την πίεσι τοῦ
αίματος.

Κάτω στό ύπόφραγμα, όσοι δέν είχαν ύπηρεσία,
περιμένοι στά σκακοθέσια τουρτουρίζαν από τό
ρίγος της ζάλης και είχαν δεμένη την κοιλιά των
σφιχτά με τίς ζώνες των. Μά τά νερά πού έτρε-
χαν κάτω σάν νά περνούσαν από κόκκινο, και ή
άνευία βρόμια της κάπνας, τών λαδιών και της
σεντίνας εσθόκοναν τ' άντερα και τά έφεραν ως
τό στόμα.

Και όσο ή νύχτα και τό σκοτάδι έφεφταν σιά
νερά και έσκατέσαν την θάλασσα, τόσο τό μάνια-
σμα τοῦ άσπρου και τοῦ νερού ένδυνάμων και έγι-
νετο πιδ άσχημο και πιδ φοβερό.

Στό βάθος τό Καρντόντορο πού έφαγε καρά-
βια νετρεία, πού ήσυχο και πιδ κοιμισμένο άκόμη,
και με τέτοιο ζύπνημα, σέ τέτοιαν ώρα και με
τέτοιο καράβι καρυδότοσφο!...

— Γκροτ και πεισμάτα ή θάλασσα δέν θέλει,
είπεν ένας διπορος πού κατέβηκε μοιακιά στό
ύπόφραγμα, και έφερε την είδησι πως τό καράβι
άλλαξε πορεία και θά τραβούσε άνάμεσα Σύνδου—
Δελιάς και Τήνου γιά νά φθάση κάποιος όλη
αυτή τή βόλτα, σάν προορισμό του.

Με τή ψυχή στό δόντι, με τό ένα χείλι στό
θεο και τ' άλλο στό Διάβολο, έπρασάμε τή
μακρονές ώρες στό σκοτάδι, έφραμοι και παρα-
τημένοι άνάμεσα σέ ούρανό και σέ θάλασσα.

"Ήτο όμως τέτοια άνάγκη ή παρουσία τοῦ καρα-
βιού στά νερά της Μυτιλήνης, πού και τό πιο μι-
κρό και, λόγω πόδια, μπορεί ίσως νά έφευγε
μεγάλες λύπες και συμφορές. Έκείνο τό χροόνι,

τίς τελευταίες άκριβώς ήμέρες τοῦ 1913, άογίαν
οί πρώτοι διωγμοί τών Χριστιανών της Μικράς
'Ασίας από τό τουρκικο κίνημα πού ποτέρα από
ένα κοίμωμα της άγριότητός του γιά λίγα χρο-
νια, άογίσε πάλι την παλιά του τακτική τών
έκτοπισμών και της σφαγής. 'Η γήγνηση έμψα-
νι έπιστολήν καροβιού σά νερά της Μικράς
'Ασίας γιά προστασία και φοβέρα ήτο ζήτημα
ζωής ή θανάτου, και ή διαταγή

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἡ γερμανικὴ τέχνη σχεδὸν ἔχει περιορισθῇ εἰς ὀρθοσκηνωτικὰ εἰκόνες ἄνευ χαρακτήρος καλλιτεχνικοῦ, καὶ εἰς τὰς μικρογραφίας τῶν χειρογράφων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Ἡ βυζαντινὴ τέχνη δὲν ἔχει ἀφήση ἀνεπηρέ-

κρίσεις σχολῶν καὶ τεχνικῆς. Ἡ Σχολὴ τῆς Βεστφαλίας καὶ τῆς Σαξωνίας εἶνε ἀρκετὰ εὐδιάκριτος ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Φλαμανδῶν Βάν. Ἐὐκ γίνεται καταφανὴς ἡ πρόοδος καὶ ἡ μικρογραφία μεταμορφοῦται, πλέον εἰς ζωγραφικὴν. Οἱ Βάν. Ἐὐκ ἐπηρεάσαν πολὺ τὴν Γερμανικὴν τέχνην.

Ἡ γερμανικὴ ἀναγέννησις ἐνησχολήθη μὲ ὀρθοσκηνωτικὰ θέματα καὶ εἶνε ἓν κράμα σκέψεως καὶ ρεαλισμοῦ. Μιὰ λεπτὴ ποίησις καὶ φαντασία χαρακτηρίζουν τὴν τέχνην ταύτην.

Ἡ πρώτη γερμανικὴ σχολὴ καθαρᾶς τέχνης ἀναφαίνεται περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Οἱ καλλιτέχναι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἰργάζοντο μὲ πνεῦμα μυστικοπαθοῦς ἰδεαλισμοῦ καὶ ἓνας ἐκπρόσωπος τῆς περιόδου ταύτης, ὁ Στέφανος Λόχνερ, (1435-1440) ἐπονομάζεται διὰ τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν μυστικοπάθειάν του, ὁ Φράντς Ἀντρέλικο τῆς Γερμανίας. Πολλὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶνε ἀνυπόγραφα καὶ δυσκόλως ἐπαληθευόμενα. Χωρὶς πολλὰς ἀποδείξεις ἀποδίδονται τινὰ εἰς τὸν Βίλχελμ (μέσα τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος) καὶ Κονράδ.

Τοῦ Στεφάνου Λόχνερ βέβαια ἔργα εἶνε: Ἡ τῶν Μάγων προσκύνησις εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς Κολωνίας, ὁ Εὐαγγελισμὸς καὶ ἡ Παρθένος τῶν Ρόδων τοῦ Μουσείου τῆς Κολωνίας καὶ ἡ Παρθένος τῶν Ἰων τοῦ Σεμιναρίου τῆς αὐτῆς πόλεως.

Ἀπὸ τοῦ 1460 ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Φλαμανδοῦ Μπόντε μιὰ νέα κατεύθυνσις δίδεται εἰς τὴν γερμανικὴν τέχνην. Ὁ Μπόντε ζωγράφος γεννηθεὶς εἰς τὸ Λουβαίν, εἰργάσθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐμόρφωσε πολλοὺς μαθητὰς τῶν ὁποίων τὰ ἔργα εἶνε τὰ πλεῖστα ἀνώνυμα ἀλλ' ὡς ἀρκετὰ χαρακτηριστικὴν τεχνοτροπίαν, δηλωτικὴν τῆς προελεύσεώς των.

Ἐνας ἐξ αὐτῶν ὀνομάζεται, «ὁ Ζωγράφος τοῦ Βίου τῆς Θεοτόκου». Τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου ἔχει ἓν ἔργον τοῦ ἀγνώστου τούτου ζωγράφου ἐπιγραφόμενον ἡ Παρθένος τοῦ Κήπου, καὶ ἡ Παναγοθήκη τοῦ Μονάχου τὸν Βωμὸν τῆς Παρθένου, μὲ τὴν Γέννησιν, τὸν Τάφον, τὸν Εὐαγγελισμὸν, τὴν Ἐπίσκεψιν, τὴν Ὑπαπαντὴν καὶ τὴν Ἀνάληψιν.

Ἄλλος ὀνομάζεται ὁ «Ζωγράφος τῆς Ἀγίας Τραπέζης» τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου, καὶ ἕτερος ὁ «Ζωγράφος τῆς Ἀγίας Οἰκογενείας».

Ἀπὸ τοῦ 1440 ἐμφανίζεται νέα ὁμὰς ζωγράφων μὲ ἐπίδρασιν καθαρῶς ἰταλικήν.

Καὶ ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος αἱ πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθῆκαι μεταβάλλουν τὰς τέχνας τῆς ζωγραφικῆς. Ἡ Γερμανία ἀλληλομαχομένη καὶ διηρημένη εἰς πλεῖστα καὶ μικρότερα πριγκιπάτα δὲν εἶνε ἱκανὴ νὰ συντηρήσῃ τέχνην ὅπως ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Φλάνδρα μὲ τὰς Μαικήνας των καὶ τοὺς φιλοτέχνους πρίγκηπας των.

Μεταξὺ τῶν ζωγράφων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐξέχουσιν (θέσιν ἔχει ὁ Μαρτίνος Σαινγκάουερ μὲ τὴν περιφήμον Παναγίαν τοῦ θάμνου τῶν Ρόδων, τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τοῦ Κολμάρ) Κλίνεϊ πρὸς τὴν φλαμανδικὴν σχολὴν καὶ ἐνθυμίζει ἔργα τοῦ περιφήμου Ροζιέ βάν ντερ Βέυντεν. Ἡ φλαμανδικὴ αὐτὴ ἐπίδρασις δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὸν γερμανικὸν χαρακτήρα καὶ δύνανται αὐτοὶ μετὰ τὸν Λόχνερ νὰ θεωρηθοῦν ὡς οἱ γεννήτορες τῆς καθαρᾶς γερμανικῆς ἀναγεννήσεως.

Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ ἐπιδράσεως εἶνε καὶ ἄνώνυμος ζωγράφος τοῦ ἐρωτικοῦ ζεύγους τοῦ Μουσείου τῆς Γόττας.

Ἄλλη σχολὴ μὲ γερμανικὸν χαρακτήρα ἀνεπτύχθη εἰς τὸ Οὐλμ, μὲ τὸν Τσάιτμπλον, Χάνς Μούλτσερ, Χύσλιν, Μαρτίνον Σάφνερ, Στίγκελ καὶ τὸν Σαουφλάιν.

Ἡ Σχολὴ τῶν Ἀουγκσμπουργ γίνεται λίαν ἐνδιαφέρουσα μὲ τὰ ἔργα τοῦ Μπουγκμάιερ (1473-1531) καὶ ἰδίως τοῦ Χολμπαίν πατρὸς, τοῦ

ὁποίου τὰ τετράδια τῶν σχεδίων τῆς Παναγοθήκης τῆς ἐλβετικῆς Βασιλείας, προαναγγέλλουν τὴν νέαν τέχνην τοῦ μεγάλου υἱοῦ του, τοῦ Χάνς Χολμπαίν.

Ἡ βεστφαλικὴ σχολὴ, παρήγαγε τὸν Λίσμπορν

ΛΟΥΤΖΕΡ.—Γερμανικὴ Ἀναγέννησις.
Δελφικὴ Σιβύλλα.

[Σχολὴ τοῦ Ἀουγκσμπουργ].

αστον τὴν περίοδον ταύτην τῆς γερμανικῆς τέχνης καὶ ἡ συμβατικὴ τέχνη τῆς ἀγιογραφίας φαίνεται κυριαρχοῦσα. Ἦδη εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ ἀναγέννησις ἔχει προχωρήσῃ καὶ ἡ ἐπίδρασις

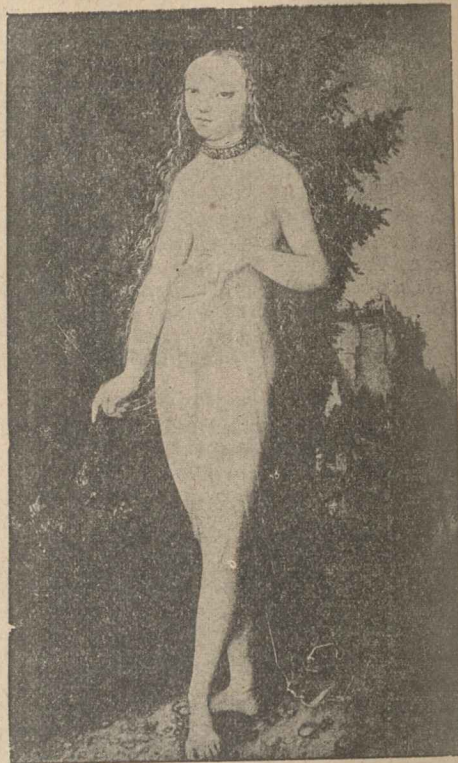

ΓΚΙΑΤΑΙΓΚΕΡ. Ἡ Προσκύνησις τῶν μάγων

[Σχολὴ τοῦ Ἀουγκσμπουργ. Μουσεῖον Λεὺβρου].

αὐτῆς ἐξαπλουμένης εἰς τὰς γύρω χώρας, βραδύνει νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Γερμανίαν.

Ἡ μικρογραφία τῶν χειρογράφων χωρὶς νὰ ὑπερβαίῃ τὴν γαλλικὴν ἔχει ἀρκετὰ τοπικὸν χαρακτήρα καὶ δύνανται νὰ γίνῃ καὶ κάποια διά-

ΛΟΥΚΑΣ ΚΡΑΝΑΧ.—Ἡ Ἀφροδίτη.

[Μουσεῖον Λεὺβρου].

καὶ τὸν Ἀλδεγκρέβερ γνωστότερον μᾶλλον ὡς χαράκτην.

Ἡ Σχολὴ τῆς Κολωνίας μόλις ἀναφαίνεται μὲ τὸν Γιόστ τοῦ Χάρλεμ, τὸν ζωγράφον «τοῦ θανάτου τῆς Μαρίας», τὸ ὡραιότερον τῶν ἔργων του, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Μο-

ΧΑΝΣΚΡΑΝΑΧ.—Ἡ Ζηλοτυπία συνέπειαι.

[Μουσεῖον Λεὺβρου].

νάχου, καὶ τοῦ μαθητοῦ του καὶ προσωπογράφου Βαρθολομαίου Μπρούν (1493-1557).

Μετὰ τοὺς ἀνωτέρω ζωγράφους ἀναφαίνεται ἡ τριὰς τῶν μεγαλυτέρων ἀντιπροσώπων τῆς γερμανικῆς τέχνης, ὁ Ντυρέρ, ὁ Γκρούενβαλντ καὶ ὁ Χολμπαίν.

ΣΤΕΦ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ